çveneburi

Kafkasoloji Dergisi

Gürcü Kültür Derneği Yayın Organı

ჩვენებური

კავკასიოლოგიური კრებული

Revue de Caucasologie

Publiée par Association Culturelle Géorgienne

Utgiven av Georgiska Kulturföreningen

Published by Georgian Cultural Association

sayı: 4–5

stockholm

1978

Çeveneburi, Kapak düzeni : Tamara Ö. Melaşvili

Fiyatı :		İsteme adresleri:
25	TL.	Ahmet Özkan P. K. 199 BURSA
5	İsveç Kronu	Kulturföreningen
4	DM.	Fack 187
6	Fransız Frangı	147 00 Tumba — SWEDEN
2	Dolar	

- Gürcüstan'la ilgili yayınları Derneğimizden istemeniz halinde bedelini; döviz ya da Postahanelerde satılan Uluslararası Posta Kuponu C 22, olarak gönderiniz.
- Ahmet Özkan P. K. 199 BURSA adresinden istemeniz halinde T.L. olarak posta çekiyle 7815. 8 No. lu hesaba gönderiniz.

2 adet Milletlerarası posta iade kuponu (Coupon reponse international C 22) karşılığı

DERNEĞİMİZDEN TEMİN EDEBİLECEĞİNİZ KİTAPLAR

Kartuli Enis Tvitmastsavlebeli
(Kendi kendine Gürcüce)
İngilizce,Fransızca veya Almanca
bilenlere

DEDA ENA — **N. Gotsvadze**
Gürcü Alfabesi — **Ek. Gurcanidze**

Gürcüce — İngilizce
İngilizce — Gürcüce
40.000 Kelimelik Sözlük — **Tamar ve İsidore Gvarcaladze**

Gürcüce — Türkçe
Türkçe — Gürcüce
Kısa Sözlük — **V. Cangidze**, **S. Cikia**

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

Madde 19 Her kişinin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden ötürü rahatsız edilmemek, sınırlar söz konusu olmaksızın bilgi ve düşünceleri her araçla aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.

(Every one has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interferense and to seek, receive and import information and ideas through any media and regardless of frontiers.)

ÇVENEBURİ

Kafkasoloji Dergisi

Revue de Caucasologie

GÜRCÜ KÜLTÜR DERNEĞİ YAYIN ORGANI

Adres: Georgiska Kulturföreningen
187 00 Tumba — İSVEÇ
Fack 147

Fiyatı: Sayısı: 25 TL.
5 İsveç kronu
4 DM
6 Fransız frangı
2 Dolar

Döviz ya da Postahane veznelerinde satılan Uluslararası posta Kuponu C 22, gönderiniz (Postahane damgası vurdurunuz)

Altı Ayda bir yayınlanan kültürel dergi :

Redaksiyon komitesi, gelen yazılarda gerekli görürse değişiklik yapabilir. Sorumluluk imza sahibine aittir. Kaynak göstermek koşulu ile Dergimizden yazılar alınabilir.

Publiée par Association Culturelle Géorgienne
Utgiven av Georgiska Kulturföreningen
Published by Georgian Cultural Association

Georgiska
Kulturföreningen
Fack 187
147 00 Tumba — SWEDEN

Sayın Okuyucu

Göndermek zahmetine katlandığınız mektubunuzda bizi kutluyor, başarılar diliyor, dileklerinizi iletiyorsunuz. İlginiz bize kıvanç vermiştir, teşekkür ederiz. Geleceğe yönelik çalışmalarımız, olanaklarımız ölçüsünde, eleştirileriniz doğrultusunda olacaktır.

Dileklerinizi şöyle sıralıyoruz :

1 — Çveneburi'nin resimli olması,
2 — Daha zengin ve çeşitli konular içermesi,
3 — Kardeş Kafkas halklarından da söz edilmesi,
4 — Doğacak çocuklara Gürcü adı seçmek için ad listesinin yeniden basılması,
5 — Gürcüce - Türkçe, Gürcüce - İngilizce sözlük, romanlar ve bantlar gönderilmesi vb.

Kitaplar ve bantlar için dergimizdeki isteme adreslerine başvurabilirsiniz. Yalnız Gürcüce - Türkçe sözlük tükenmiştir. İkibin kelimelik bu küçük sözlük yerine, redaksiyon komitemiz, 8000 kelimelik yeni bir sözlük hazırlamaktadır. Bu sayıdan itibaren dizi halinde sunuyoruz.

Olanaklarımızın sınırlı olmasından dolayı, dergimizdeki inceleme ve çeviri yazıların hazırlanması, redaksiyonu, dizilmesi, basılması çok zaman almaktadır. Bu nedenle daha zengin, daha güzel ve düzenli çıkmak için bundan böyle, Çveneburi, altı ayda bir çıkacaktır.

Derneğimizden sağlanacak kitapların bedeli için posta pulu yerine, postahane veznesinden, Uluslararası Posta Kuponu C 22, alıp damgalı olarak şu adrese gönderiniz : Georgiska Kulturföreningen
Fack 187 — 147 00 Tumba — İSVEÇ

Bu vesileyle bizim de sizden bir ricamız olacak: Çevrenizde günlük yaşantınızda sık sık duyduğunuz Gürcüce şiir, atasözü, bilmece, kocakarı duaları, ilâhi ,vaiz vb. derleyerek yazınız. Bazan bunların Arap, Latin ya da Gürcü alfabesiyle yazılmış metinleriyle karşılaşabilirsiniz. Mümkünse derlediğiniz belgelerin aslını, değilse fotokopisini bize yollayınız. Veren şahsın adını, soyadını, köyünü yazmayı unutmayınız. Bunların bazılarını dergimizde yayınlamayı, sonunda da kitap halinde basmayı tasarlıyoruz.

Dergimizin ve Gürcüstanla ilgili yayınların tanıtımı ve dağıtımı için ilginizi rica eder sağlık, mutluluk ve başarılar dileriz. Teşekkür ederiz. Saygılarımızla.

ÇVENEBURİ

bizden size

KURS

İsveçteki kültür çalışmalarına bir halka daha eklendi: Derneğimizle İsveç Öğretmenler Sendikası ortaklaşa bir kurs düzenlediler. Amaç Gürcüstanı İsveç'e daha iyi tanıtmak.

Kursa 6 Şubat 1978 günü Botkyrka Belediye binası konferans salonunda 21 kişiyle başlandı. Kursiyerlerin çoğunluğunu İsveç Öğretmenler Sendikası (Sveriges Lärarförbund) yönetim kurulu üyeleri ile Botkyrka'da çalışan öğretmenler teşkil etmektedir.

Kursta, Gürcü dili, edebiyatı, müziği ve kültürü konuları işlenmekte ve ayrıca ilgili filmler seyredilmekte olup İsveç Öğretmenler Sendikası yönetim kurulu üyesi Ş. Tevzadze ile Charles Helldin tarafından yönetilmektedir. Kurs sonunda Gürcüstana iki haftalık gezi düzenlenecektir.

MÜZİK

Geçen yılın kasım ayında Gürcüstan yaylı sazlar dörtlüsü, İsveç'in Ludvika, Falun, Skinnskatteberg, Arboga, Västeras ve Stockholm şehirlerinde konserler vermiştir.

Konserler dinleyiciler tarafından çok beğenilmiş ve dakikalarca ayakta alkışlanmıştır. İsveç basını bu sanat olayına geniş yer vermiş, övgüyle bahsetmiştir. Ayrıca İsveç Radyosu Stockholm konserini banta almıştır.

Dinleyicilerin yaygın isteği üzerine aynı ekip önümüzdeki Temmuz ayında ve Şubat - Mart 1979 da tekrar İsveçe gelerek konserler verecektir. Ekibi kutlar ve başarılarının devamını dileriz.

KÜLTÜR ELÇİMİZ

1970 yılından beri İsveçte yaşamakta olan hemşehrimiz Kote Kaişauri Satrançta yeni, yeni başarılar elde etmektedir.

1952 başkent Tbilisi'de doğan Kote, daha yedi yaşında iken satrancı öğrenmişti. Tbilisi Birinci İlkokuluna devam ederken ana, babasının boşanmaları üzerine Polonyalı annesiyle Varşovaya taşınmıştır. Onun satranç tutkusu Polonyada da devam

Kote Kaişauri

etmiş. 1968 yılında temsil ettiği «Legion» kulübü vasıtasiyle o yılki şampiyonayı kazanmıştır. 1969 da Polonya gençler arası satranç turnuvasında ilk sırayı kazanmıştır. 1970 Varşovada yapılan uluslararası Gençler Satranç Turnuvasında birinci olmuştur. Aynı yıl İsveçe taşınan Kote burada yapılan gençler şampiyonasında şampiyon olmuştur.

Başarıları, birbirini izlemiş 1971 de Atina Gençler arası Dünya Şampiyonasında, 1971 - 72 Groningen (Hollanda) Avrupa Şampiyonasında, 1973 İsveç Şampiyonasında ve 1974 Hollanda Şampiyonasında ödüller kazanmıştır. 1974 te İsveç Şampiyonu, 1975 te Almanyanın Bad - Meinberg şehrinde yapılan şampiyonada dünya ikincisi olmuştur. 1 Ekim 1977 tarihinde, başarılarından dolayı Uluslararası Satranç Şampiyonu (FİDE) ünvanı verilmiştir. 2 Mart 1978 tarihinde ise İsveç tarihinde ilk kez Satranç - Gideon ödülünü kazanmıştır. Bu ödül en iyi oyuncuya verilmektedir.

Bütün bu başarılarına rağmen son derece alçak gönüllüdür, aynı zamanda çok yurtsever bir insan olup İsveçteki hemşehrilerine her çeşit yardımda bulunmaktadır.

Stockholm Üniversitesinde öğrenci olan Kote Kaişauri matematik ve elektronik beyin dalında tahsil yapmaktadır.

Ayrıca Satranç'la ilgili dergilerde ve İsveçin büyük gazetelerinde Satranç ve Gürcüstanla ilgili yazılar yazmaktadır.

Derneğimizin de aktif üyesi olan Kote Türkiyeli Gürcü - Lazlar için şöyle demektedir: «4 asırdan beri dilimizi ve kültürümüzü unutmayan sizleri candan tebrik eder ve sizlerinde o şanlı atalarımıza yakışır bir şekilde çocuklarınıza güzel dilimizi ve kültürümüzü öğreteceğinizi umar en güzel günlerin sizin olmasını dilerim.»

Önümüzdeki günlerde Norveç ve Polonya'da şampiyonalara katılacak olan hemşerimize başarılar dileriz.

KAPLAN POSTLU ŞÖVALYE

12. yüzyılın büyük Gürcü şairi Şato Rustaveli'nin yapıtı «Kaplan Postlu Şövalye» İsveç'çeye çevriliyor. Japonca dahil dünyanın 33 diline çevrilen büyük yapıt İsveçli Kartvelolog (Gürcü dili uzmanı) Leif Björk tarafından ele alınmıştır.

İsveçin Pekin büyükelçisi Kaj Björk'ün kardeşi olan Leif Björk ekonomi dalında pek çok yapıt vermiştir.

Batumi Turist Oteli

John Steinbeck

Geçen sayıdan devam

Çev. S. Manvelişvili, Ş. Tevzadze

Bu ziyaretimizde görecek çok şey vardı. Bir an olsun serbest kalamadık. Öğleden sonra Tbilisi ve Kiev futbol maçına gittik. Maç kentin büyük stadında oynanıyordu. Oyuna hızlı ve sert başlandı. En az 40.000 seyirci vardı ve çoğu ateşli tezahüratçı idi. Burada futbol maçları görülmemiş derecede popülerdi. Oyunun sert devam etmesine rağmen maç berabere bitti. Berabere bittiği için iki tane mektup güvercini havaya uçuruldu. Eski bir geleneğe göre bölgeler arası karşılaşma ve yarışmalardan (silahlı savaşlar dahil) sonra zafer işareti olarak beyaz, yenilgi işareti olarak da siyah güvercin havaya uçurulurmuş. Güvercinler yarışmaya katılanların bölgesine uçup sonucu bildirirlermiş. Maç berabere bittiğinden dolayı bugün 2 beyaz güvercin uçurulmuştu.

Daha sonra Tbilisi'deki büyük mağazaları dolaştık. Müşterilerle tıkabasa doluydu. Çok güzel şeyler vardı, fakat fiatları yüksekti.

Akşam üstü yazarlar birliği toplantılarına katılmamızı rica etti. Doğru söylemek gerekirse çekindik. Çünkü böyle toplantılar resmi, edebî ve sıkıcı olur genellikle. İkimizde edebiyatçı değildik. Bundan başka Gürcülerin edebiyata çok önem verdiklerini de öğrenmiştik. Şiir ve müzik sanaatların eski geçmişi vardı. Şiir geniş halk yığınları tarafından okunur. Şairlerin ve edebiyatçıların prensler gibi şeref mezarlıklarına gömüldüklerini gördük. Bunlar kısa bir süre sonra unutuluyor, fakat şairler hiç bir zaman unutulmuyor. Kaplan Postlu Şövalye isimli uzun epik şiirin yazarı RUSTAVELİ milli kahraman gibi sevilir. Çocuklar dahi onun şiirlerini ezbere biliyorlar. Her yerde onun resmine ve heykeline rastlayabilirsiniz.

Toplantıya katılmak bizim için sıkıcı olacaktı, fakat gene de gittik. Bizi 20 erkek ve üç kadın karşıladı. Bir zat bizim için hoş geldiniz konuşması yaptı. Daha sonra birisi Gürcü edebiyatı tarihi hakkında birkaç daktilo sahifesi tutan bir yazıyı İngilizce olarak okudu. Sonra yazıyı alarak kendim okudum. Zamanımıza kadar Gürcü edebiyatı tarihi özetleniyordu.

Bize edebiyatımız ve Amerikalıların şiir sevip sevmedikleri hakkında sorular sordular. Biz Amerikada şiir kitaplarının fazla satılmadığını söyledik. Bundan şiiri sevmediğimiz sonucunu çıkardılar.

Bir gece trenle Batumi'ye doğru yola çıktık. Sabaha karşı Batumi'ye yaklaşırken etrafı çiçek ve narenciye ağaçlarıyle çevrili evler gördük, demiryolu boyunca. Sık sık tren duruyor ve tatil yapmak için gelenler ve şifa arayanlar iniyorlardı. Burası, sakin denizi, ılıman iklimiyle, cennet gibi bir yerdi. Şimdi, Rusyanın her yerinde halkın bize; "Gürcüstanı görmeden bir yeri görmüş sayılmazsınız" demelerinin anlamını daha iyi anlıyorduk.

Batumi, Karadeniz kıyısında tabii plajları, otelleri, parkları, ağaçlarla kaplı sokak ve caddeleri, serin rüzgârları ile çok güzel tropikal bir kent, ayni zamanda önemli bir liman.

Batuma yakın bir köyde, bir çay kooperatifini ziyaret ettik, geldiğimizin ikinci günü. Arabamız çalışan kadınların çocuklarının bulunduğu küçük bir çocuk yuvasının önünde durdu. 50 - 60 kadar küçük çocuk bahçede oynuyorlardı. Capa (Fotoğrafçı) uzun kirpikli, iri güzel gözlü bir kız çocuğu bularak onun resmini çekmek istedi. Fakat çocuk korktu ve bağırmağa başladı. Onun yerine ağlayan bir erkek çocuğun resmini çekti. Capa çocukların dostudur. Çocuk yuvası öğretmeni çocuğun çok çabuk korktuğunu, çünkü burada kendisini yabancı hissettiğini ve çocuğun Ukraynalı bir yetim olup bir Gürcü ailesi tarafından evlâtlık olarak alındığını söyledi. Burada pekçok aile ülkenin diğer savaşa girmiş bölgelerinden yetim çocukları evlâtlık edinmiş. Zengin oluşları hayat düzeylerinin yüksekliği onları başkalarına yardıma sevketmiş.

Bir süre daha burada kaldık ve etrafa baktık. Bize yeni pişirilmiş siyah ekmek, dalından yeni koparılmış armut, ceviz, peynir ve üzüm ikram ettiler. Gürcü rakısını burada tattık. Öyle sertki kimseye tavsiye edemem.. Karnımızı doyurmuştuk ki çay kooperatifinin müdürü geldi. İri, güçlü biri idi. Bizi evine yemeğe davet etti. Tercüman vasıtasıyle ona birşeyler yediğimizi ve biraz daha yesek karnımızın patlayacağını söyledik. O evine gidip birer kadeh şarap içmemizin onun için büyük bir şeref olduğunu söyledi. Tabii kıramadık. Tepedeki küçük güzel bir eve tırmandık.

Eve vardığımızda pekçok insanla karşılaştık. Evden çıkan iki güzel tarafından içeriye davet edildik. Geniş bir giriş kapısından sonra büyük bir odaya girdik. Duvarda çeşitli motiflerle işlenmiş duvar halıları, yerde çok değerli kilimler vardı. Sofrayı görünce ağzımız açık kaldı. Yaklaştık, beş metre uzunluğundaki sofra yemeklerle dolu idi. Hayatımda bulunduğumuz davetlerde kızartılmış piliç'in aperatif diye ikram edildiğini ilk kez görmüştüm. Yanındaki sosuyla haşlanmış

tavuk, peynir, domates salatası, Gürcü böreği ve daha sonra da kuzu kızartması getirildi.

Sonra bir çeşit kızartılmış peynir geldi. Dilinmiş mısır ekmeği, üzüm, armut, elma ve diğer meyvelerle dolup taştı masa. Bunların hepsinin tadına baktık. Bütün bunlar iştah açmak için önceden sunulan şeylerdi. Daha sonra başka yemeklerde geldi. Tabağımızdaki yemekleri bitirince, yeniden koyuyorlardı, bitirmesek de yemeğe zorluyorlardı. Bu esnada bölgenin hafif ve güzel kokulu şarabı sofraya geldi ve herkese ikram edildi. O kadar çok yemek yemiştik anlatamam. Şarap bizim hayatımızı kurtardı. Müdür bizim ve ABD'nin şerefine kadeh kaldırdı. Daha sonra masanın en büyüğünü sofra başkanı (Tamada) ilân etti. Bu çok eski bir Gürcü adetiydi. Ondan izin almadan kimse masayı terkedemez, ayağa kalkıp konuşma yapamaz ve herhangi bir kimsenin şerefine kadeh kaldıramazdı. Bir teşekkür konuşması yaptıktan sonra kadehlere tekrar şarap dolduruldu. Herkes ayağa kalkarak kadeh tokuşturduk. Burada Gürcü usulü kadeh tokuşturmasını gördük. Karşılıklı duran iki kişi sağ ellerinde tutukları kadehleriyle, sağ kollarını içten birbirine dolayarak içiyorlardı.

Gürcüstan'da karşılaştığımız bu insanlar Galler ülkesi halkına benziyorlardı. 10 kişi bir araya gelse en azından yedisi şarkıcıydı. Masamızda koro halinde şarkılar söylenmeğe başlandı. Önce dağ, savaş şarkıları söylediler. Sesler öylesine güzel ve öylesine birbirine uygundu ki insana profesyonel bir koro izlenimini veriyordu. Bir süre sonra tempo hızlandı. İki kişi dizlerine sandalyeleri alarak tempo tutmağa başladılar. Böylece Kartuli Tsekva (Gürcü halk oyunu) başladı. Bir kadın bir erkek dansediyor, fakat kadının eteği dahi erkeğe deymiyordu. Böylece oyunlar sürüp gitti. Ya işte böyle. Biz sadece bir an kalmak için davet edilmiştik, sonunda geç vakitlere kadar kaldık. Arabaya binip Batum'a döndük. Aynı akşam trenle Tbilisi'ye hareket ettik. Ertesi gün Tbilisiden Moskova'ya uçtuk. Gürcü dostlarımız bize el salladılar. Onlar bize karşı çok iyi kalpli ve çok konuk sever davranmışlardı.

Gürcüstan, masallarda anlatıldığı şekilde şahane bir ülke. İnsan oradan ayrıldıktan sonra herşeyi bir düş görmüş gibi sanıyor. Halkı gerçekten mükemmel, gerçekten onlar dünyanın en güzel ve en zengin ülkelerinden birinde yaşıyorlar. Buna layık olduklarını kanıtlamaktan bir an geri durmadılar.

S O N

Batumi-Acara dinlenme oteli

HOPA — SARP GÜMRÜK KAPISI AÇILDI :

Türkiye'den Gürcüstana şimdiye dek, Kars Ermenistan Tbilisi yoluyla karadan ve İstanbul ya da Ankara, Moskova, Tbilisi yoluyla havadan gidiliyordu. Her iki yol dolambaçlı olup ekonomik değildi. Yapılan yeni bir anlaşma ile artık Hopa'dan doğrudan doğruya Gürcüstana gidilip gelinebilmektedir. Türk - Sovyet Hükümetleri arasındaki anlaşmaya göre turistler 15 gün, davetiyeli gidenler üç ay kalmaktadırlar. Gidenler olumlu izlenimlerle dönüyor, halkın günlük yaşamından, kültürel ve ekonomik gelişmelerden sitayişle sözediyorlar.

TBİLİSİ'DE BİR GEZİNTİ

Ş. Tevzadze

Bir tutkum vardır. Seyahat ettiğim ülkelerin yeni kentlerini karış karış gezmek, halkla konuşmak, mağazaları dolaşmak ve okulları ziyaret etmek.

Son Tbilisi seyahatimde de öyle yaptım. Bir gün öğleden sonra saat 2 sıralarında kentte gezinirken, İlya Çavçavadze caddesinde bir ilkokul gözüme ilişti. Bahçede çocuklar cıvıl, cıvıl oynuyorlardı.

İsveçte de sendikacılık dışında öğretmenlik yaptığım için okulu ziyaret etmeğe karar verdim. Kapıcıya okul müdürünü görmek istediğimi söyleyip içeri girdim. Geniş bir merdivenden ikinci kata çıktım. Gürcüce "müdür„ yazılı olan kapının zilini çaldım. Cevap veren olmadı. Bu sefer sağ taraftaki odanın kapısına «öğretmenler odası» yazısını gördüm ve içeri girdim. İçerde yaklaşık 15 kadar kadın, erkek öğretmen oturuyordu. Yakında oturan birine kendimi tanıttım. Beni müdür yardımcısının odasına götürdü. Adının Rezo Mağalaşvili olduğunu söyleyen müdür yardımcısıyla tanıştık. Bir ara ona sigara ikram etmek isteyince «Okulda sigara içmenin yasak olduğunu» söyledi. Ben de ona İsveçte 3. ve 4. sınıflardaki çocukların okulda sigara içtiklerini söyleyince şaşırdı. Konuyu değiştirdik ve o bana Gürcüstandaki okul sistemini anlattı. Zorunlu eğitimin 10 yıl olduğunu ve temel okuldan çıkanların ya doğrudan meslek okullarına girdiklerini ya da sınavları kazandıktan sonra yüksek okullara başladıklarını söyledi. Arşivde, «Soviet Georgia, Tbilisi 1977, S. 16» kitabına bakarak: Gürcüstanda her 1000 kişiden 554 ünün lise veya dengi okul mezunu ve her 1000 kişiden 73'ünün üniversite mezunu (Amerikada bu sayı 1000 de 39 dur) olduğunu söyledi.

Gürcüstanda okuma - yazma sorunu daha 1930 yıllarında çözümlenmiş. Aynı kitaba bakarak Gürcüstanda her 263 kişiye bir doktor, başkent Tbilisi'de ise 235 kişiye bir doktor düştüğünü söyledi. Gürcüstan'da yaşıyan Azeri, Ermeni, Rus vb. azınlıkların kendi özel okulları var, dedi. (Sosyal refomların en iyi işlediği İsveçte bile her 700 kişiye bir doktor düşmektedir). Konuşmamız böylece uzadı. Bana hangi sınıflara girmek istediğimi sordu. Birinci sınıfları ziyaret etmek istiyordum.

Birlikte geniş koridorlardan geçerek bir sınıfın kapısını çaldık. 35 - 40 yaşlarında bir kadın öğretmen kapıyı açtı. Beni öğretmen Guliko Nadiraşvili ile tanıştırdı. Birlikte sınıfa girdik. Formalı çocuklar bizi görünce ayağa kalktılar. Öğretmenleri, beni çocuklara tanıştırdı.

Sınıf duvarlarında büyük Gürcü yazarlarının çerçeveli resimleri, kara tahtanın iki yanında Gürcü alfabesindeki harflerin renkli büyükçe bir dizisi ve pencerelerin önünde çiçek saksıları vardı.

Çocukların Gürcüstanda altı yaşında iken hazırlık sınıfına alındıklarını ve hazırlık sınıfına ise ana okuldan geldiklerini ve benim ziyaret ettiğim sınıfın bir hazırlık sınıfı olduğunu söyledi öğretmenleri. Hazırlık sınıfına öğrenciler iki devre gidiyorlar. Birinci devre sabah saat 10 dan, saat bire kadar. İkinci devre ise saat birden saat 4'e kadar.

İlk ders matematikti. Çocuklar 20 ye kadar ikişer ikişer sayıyor ve tekrar yirmiden geriye doğru sayıyorlardı. Toplama, çıkarma ve bölmeyi biliyor ve 50'e kadar sayabiliyorlardı. İkinci ders Gürcüceydi. Ben aralık ayının 20 sinde okulu ziyaret etmiştim. ve çocuklar okula bir eylül'de başlamışlardı. Bu zaman zarfında Gürcü alfabesindeki 33 harften 31 ini öğrenmişler ve okuyup yazabiliyorlardı. Bilhassa yazıları çok güzeldi. Bir ara öğretmen alfabeden bir metin okudu. Bir cumle içinde aslan (lomi) kelimesini (loma) olarak okuyunca çocuklar bir kahkaha attılar. Öğretmenleri niçin güldüklerini sorunca, çocuklar «Öğretmenim o (loma değil, lomi» dir diye düzelttiler. Böylece çocuklar kritik düşünmeği öğreniyorlardı. Sınıfta birkaç resim çektim ve öğretmen ile müdür yardımcısına teşekkür edip ayrıldım.

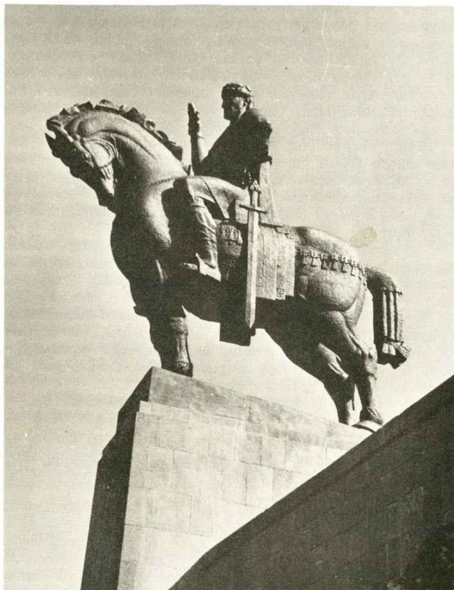

Tbilisi, İlkokulda bir öğrenci.

Almanya'dan V.Sudadze, İnegöl'ün Hayriye Köyü'nden B.Ahıskali, M.Kemalpaşa'dan O.Bursalı Mokvenidze Tbilisi'de bir ilkokulda.

tarih

Tbilisi Kentinin Kurucusu Vahtang GORGASALİ
(Heykeltraş E. Amaşukeli)

KISA GÜRCÜ TARİHİ

Salva Tevzadze

Geçen sayıdan devam

HIRİSTİYANLIĞIN YAYILIŞI

Gürcüstan'da hıristiyanlığın çok eskiden yayılmış olduğunu, M. S. 325 yılında Nicea (İznik) te toplanan ilk kiliseler genel danışma meclisine katılanlar arasında Trabzon ve Batı Gürcüstan Bichvinta (Pitsunda) piskoposlarının adlarının bulunmasından anlıyoruz. Hıristiyanlığı, Kral Mirian (1332 - 334) zamanında Kappadokyada doğduğu tahmin edilen Azize Nino isimli bir tutsak kadının yaymış olduğu kabul edilmektedir. M. S. 337 yılında Hıristiyanlık Gürcüstan'da resmi devlet dini olmuştur. Azize Nino'nun asma dalından yapılmış ve kendi saçlarına sarılı haçı, bugün Tbilisi'deki Sioni Katedralinde, Gürcü başpiskoposluğu merkezinde korunmaktadır.

Svan, Megrel, Laz, Acara ve Kartli gibi pek çok boylardan oluşan Gürcü halkı için hıristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesi, İncilin Gürcüceye çevrilmesi ve Otonom Gürcü Kilisesinin kurulması (M.S. 5. ci yüzyılın ikinci yarısı) ülkeyi birleştirmiş ve ulusal kültürün doğmasına büyük katkıda bulunmuştur.

5. yüzyılda Gürcülerin Kudüs'te iki manastırı vardı. Gürcüler hiç bir zaman yobaz dindar olmamışlar ve daima beraber yaşadıkları komşularının dinlerine karşı hoşgörülü davranmışlardır. Bunun en açık örneklerinden birkaçı: Gürcü kıralı Yapıcı David (M.S. 1089 — 1125) Tbilisi kentini Müslümanlardan geri alınca onların mallarına dokunulmamasını ve mahallelerinden domuzların geçirilmemesini emretmiştir. Kıral Dimitri (1125 — 1156) ise cuma günleri Camiye gider ve ayrılırken de altın para bağışlardı. (1)

KIRAL VAKHTANG GORGASALİ VE İRAN'LILARA KARŞI SAVAŞ

Hızla gelişen kültürel ve ekonomik bağlar iki kardeş kıfallığı Lazika (Lazistan) ve Kartli'yi birbirine yaklaştırmaktaydı. Buna dış saldırılar da eklenince bu birleşme kaçınılmaz bir hal alıyordu.

Vakhtang Gorgasali M.S. 450 yılında Doğu Gürcüstan'ın (Kartli) başkenti Mtskheta kentinde kıral oldu.

Tarihçilerin anlattığına göre kıral bir gün yandaşlarıyla birlikte avlanıyormuş. Okuyla vurduğu bir sülün'ü getirmeleri için emir vermiş. Az sonra sülün kendisine haşlanmış olarak getirilmiş. Sülün'ün düştüğü yere hep birlikte gitmişler ve görmüşlerki yerden sıcak su kaynıyor. Kıral burayı çok beğenmiş ve kent kurdurmuş. Kente Tbilisi (tbili : sıcak) adını

vermiş ve burasını başkent yapmış. Tbilisi bugün dahi kaplıcaları ile ünlüdür.

Kıral Vakhtang zamanında ekonomi gelişmiş ve güzel sanatlar dalında büyük ilerlemeler olmuştu. Fakat aynı yıllarda İran saldırgan emellerini gerçekleştirmek için fırsat kolluyordu.

Nihayet İran, Mazdeizm'i (ateşe tapma dini) kabul ettirmek bahanesiyle Gürcüstana saldırdı. Vakhtang Gorgasali bütün Gürcü - Laz, Ermeni, Çerkez, Abkhaz ve diğer Kafkas halkları ile birlikte bir anti İran koalisyonu oluşturdu. M.S. 502 yılında kendisinden kat kat üstün düşman kuvvetleriyle savaşa tutuştu. Korkunç bir savaştan sonra yenildi. İranlılar ülkeye girmeğe başladılar. Vakhtang bu kez tarihte ilk defa olarak İranlılara garşı gerilla savaşına girişti. Bu savaşlar M.S. 523 yılına kadar sürdü, iyice zayıflayan Doğu Gürcüstanı İran işgal etti. Kültür eserlerini ortadan kaldırıp halkı zorla Mazdaizm dinine zorluyorlardı.

Lazistanı ele geçirmek için İran ve Bizans arasındaki savaş tam 20 yıl sürdü. Tarihe Lazika savaşları olarak geçmiş olan savaşlar M.S. 527 yılında başladı ve Bizansın başarısıyla son buldu. Gürcüstan ikiye bölünmüş, Batıya Bizans, Doğuya ise İran hükmediyordu. Bu uzun savaşlarda Lazistan ekonomisi büyük zarar gördü ve nüfus azaldı.

Devrin Lazistan kıralı Gubazes ile Kartli kıralı Vakhtang-ın diplomatik başarıları ve uzun gerilla savaşları sonucu, düşmanlar ülkeye tamamen hakim olamamışlar ve iç işlerinde serbestlik kazanmışlardı. Ayrıca Lazistan ve Kartli halkının da birleşmesi ülkeyi tarihten silinmekten kurtarmıştı. Bu devrin büyüz Laz ozanı Aeëtes şöyle diyordu: "Ümidim Kolhis (Lazika) devleti eskisi gibi kuvvetli olsun, yabancıların yardımına ihtiyacı olmasın, barışta ve savaşta sadece kendisine güvensin." (2)

Lazistan'ı yok etmek isteyen yabancı tarihçiler dahi, ülkenin zenginliği ve halkının çalışkanlığı hakkında övgü ile söz etmekten kendilerini alamıyorlardı. 6 cı yüzyıl Bizans tarihçisi Agathias şöyle yazmaktadır: "Lazlar kuvvetli ve cesur olup, diğer kabilelere'de hükmetmektedirler. Kolhis aslından gelmiş olmalarından gurur duyuyorlar.. Böyle zeki, çalışkan, uzun deniz yolculuğuna çıkan ve ticarette muvaffak olan başka bir halk tanımıyorum." (3)

Gürcüler M.S. 572 ıylında, başarı ile sonuçlanan bir ayaklanma ile İran'lıları ülkelerinden attılar ve bağımsız Kartli Kırallığın yeniden kurdular. Bu krallk birleşik Gürcüstan'n merkezi olmuştur. Daha sonra ise Kakheti, Herati ve Tao - Klarceti'de bağımsız Gürcü prenslikleri kurulmuştur.

ARAP İŞGALİ

Gürcüler ülkelerinden İran'lı saldırganları kovalı henüz 67 yıl geçmiştiki, M.S. 639 yılında sınırlara Arap saldırganlar dayandı. Emperyalist emellerini İslâm dinini yayma kisvesi altında saklamağa çalışıyorlardı. Üstün saldırgan güçlere kahramanca karşı koyan Gürcüler, uzun savaşlardan sonra yenildiler. Araplar Doğu Gürcüstanı işgal ettiler. Başkent Tbilisi'yi ele geçiren işgalciler (645) bir Emir atadılar.

Araplar halkı kılıç zoruyla İslâmlaştırıyor ve ülke ekonomisine büyük zararlar veriyorlardı. Bağ ve bahçeleri atlarının otlak yeri haline getirmişlerdi. Bu ağır baskıya karşı halk yer yer ayaklanıyordu. Ayaklanmalara Ermeniler, Albaniler ve diğer Kafkas halkları yardım ediyorlardı. 8 nci yüzyılın sonlarına doğru işgale karşı savaş milli kurtuluş savaşına dönüşmüş ve Araplar ülkenin pek çok yerinden atılarak Tbilisi çevresine sıkıştırılmıştı.

Araplar hiç bir zaman Tao - Klarceti ve Lazistana hakim olamamışlardı. Buralarda ise Gürcü dili, edebiyatı ve kültürü gelişiyordu. Ayrıca işgal altındaki bölgelerden de halk buraya sığınıyordu.

BİRLEŞMEĞE DOĞRU

Ülkeyi birleştirme çabaları iki yörede birlikte gelişiyordu. Birincisi, 756 yılında kuzey batıda Abkhazia'da kırallık ilân eden Leon - 1 tarafından yürütülüyordu. Birleşmeğe yönelen çabaların en önemlisi ise Tao - Klarceti bölgesindeydi. 8 ci yüzyılda Erzurumun kuzeyindeki Speri (İspir) prensliği (Eristavi) Gürcü - Laz Bagrationi hanedanının elindeydi. Prensliğin ayrıca Beiburti (Bayburt) kentinde kaleleri vardı. Adarnaşe Begrationi'nin oğlu Aşot Bagrationi, 809 yılında Tao - Klarceti Kırallığını kurarak, tarihe «Avrupanın en uzun ömürlü kırallığı» diye geçmiş olan birleşik Gürcü kırallığının temelini atmış oldu. Bu kırallık 1000 yılı aşkın bir süre hüküm sürmüştür.

Başkent Tbilisi Arap işgalinde olduğu için, Aşot, Ardanuçi (Ardanuç) u başkent yaptı ve burayı bir kültür merkezi haline getirdi.

Bu devirde çok gelişen Gürcü dili bütün prensliklerde resmi dil olarak kullanılıyordu. Artvini (Artvin) yakınındaki Khandzti ve Opisi manastırları 9 cu yüzyılda inşa edilmişti. Gürcü mimarisinin şaheserlerinden Şavşeti (Şavşat) yakınındaki Tbeti kilisesi ile Tortomi (Tortum) yakınındaki Khakhuli kiliseleri ise gene 9 cu yüzyılda Bagrat Kırallığının başlangıç

yıllarında inşa edilmişti. Dünya sanat tarihinde önemli bir yeri olan ve Tao'lu Beka Opizari tarafından yapılan Khakhuli ikonu da gene bu devirde yapılmıştır. Bu eser halen Tbilisi Güzel Sanatlar Müzesinde bulunmaktadır.

9 cu yüzyıl Bizans tarihçisi Constantine Porphyrogenitus o zamanki Gürcü - Laz başkenti Ardanuçi için şöyle yazıyor: "Ardanuçi kalesi ve surları çok sağlam inşa edilmiştir. Trebizond, İberia, Abkhazia, Ermenistan ve Suriye ticaretinin merkezi durumunda. Ardanuçi arazisi verimli ve geniş; İberia, Abkhazia ve Meskhia kültürel merkezidir." (5)

Tao - Klarceti sadece birleşme yolunda yolundaki Gürcüstanın poltiik merkezi olmakla kalmadı.Chorokhi (Çoruh) deltasındaki Şatberdi Manastırı katoloğundan anlaşıldığına göre din adamları, anatomi, tıb ilmi, tabiat tarihi ve astronomi tahsili yapıyorlardı. «Uzay Dünyası», «İnsan Niçin Yaratıldı» konularında eserler yazmışlardı. Aynı yerde ayrıca Gürcü dili ile ilgili iki belge ile Yunan ve İbranice dillerini inceleyen eserler bulunmuştu. 11. ve 12. yüzyıllarda önemli ilmi eserleri dolayısıyle ün yapmış Tao - Klarcetli Gürcü - Lazlardan bazıları; filozof, şair ve gramer yazarı İoanne Petritzi, filosof ve sayılı mütercim İoanne Tariçidze (1089 - 1145), ünlü hatip ve hukukçu Saba Sinieli, Yapıcı Davit'in özel danışmanı ve Kutaisi yakınındaki İkalto Akademisinin kurucusu Arsen İkaltoeli.

Tao - Klarceti ve Lazistanın o zamanki değerli mimarî eserleri aradan 1000 - 1350 yıl geçtiği halde pek çok savaş lar, yıkımlar ve toprak sarsıntılarına rağmen halâ ayakta durmaktadırlar; Oltisi (Oltu) yakınındaki Bana ve İşkhani, Tortomi (Tortum) yakınındaki Oşki, Ardanuçi (Ardanuç) yakınındaki Taos Kari ve Opiza, Tortomi'nin kuzey batısındaki Ekeki.

YARARLANILAN KAYNAKLAR :

Bedi Kartlisa, revue de Kartelologie, Vol xxx, Paris 1972

Sh. Meskhia, An Outline of Georgian History, Tbilisi 1968

D. M. Lang, A Modern History of Georgia, London 1962, reprint 1971

D. M. Lang, Georgians, London 1966

W. E. D. Allen A History of the Georgian People, London 1932, reprint 1971

Prof. N. Melikişvili, Sakartvelos İstoriis Morkvevebi, tomi II, Tbilisi 1973

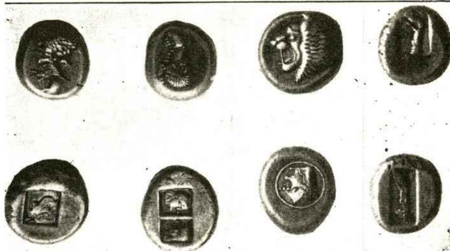
(1) Bu ifadeler Arap tarihçisi İbn al - Azraq'dan alınmış ve Bulletin of the School of Oriental and African Studies Vol XIII Londra 1949 Sahife 31 - 34 te yayınlanmıştır.

(2) Bedi Kartlisa, Paris 1972, S. 24

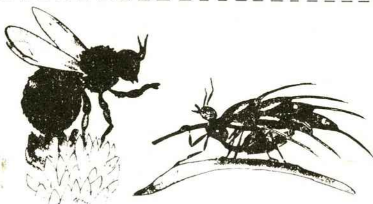
(3) Sh. A. Meskhia, An Outline of Georgian History, Tbilisi 1968, S. 9.

(4) Aynı eser sahibe 9

(5) W. E. D. Allen A History of Georgian People, London 1932, S. 58

Kolhit. Laz paraları, M. Ö. 6 - 5. yüzyıllar

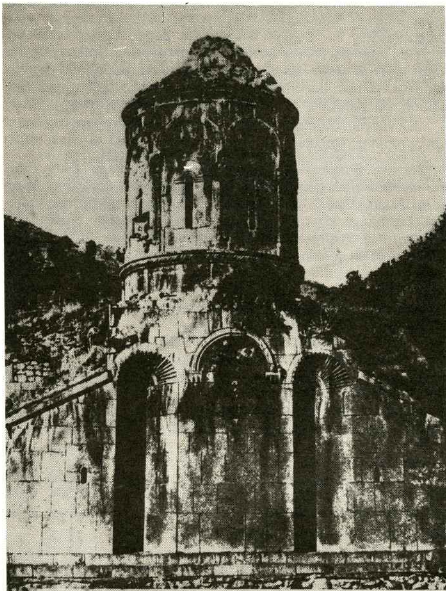
ჭიანჭველა და ფუტკარი.

ჭიანჭველას წამოეკიდა ოთხი თავისოდენა ტვირთი, მიათრევდა და ჩიოდა:

— ჩემოდენა ჯათაში სულდგმული არ არის, მაგრამ ქება კი არავისგან მესმის. აი, ულონო და ბზუილა ფუტკარი მარტო ყვავილებზე დაფრიალებს, მაგრამ ყველა იმის ქებაშია. მეტი უსამართლობა კიდევ იქნებაო?

ფუტკარმა ეს გაიგონა და უპასუხა:

— ძმაო, შენ მარტო შენი თავისთვის ზრუნავ, ჩემი შრომა კი ადამიანისთვისაც სასარგებლოა. ამიტომაც მაქებს მე ქვეყანა და შენ კი არავინ არაფრად გაგდებსო.

Tortum yakınındaki Ekeki Kilisesi.XI.yüzyıl
1921 yılında camiye çevrilmiş 1960 da yık[illegible]ılmıştır

DİDGORİ SAVAŞI

Çev: Hayri HİNKİLADZE

857 yıl önce 12 Ağustos günü Gürcüstan Kralı Davit Ağmaşenebelı (Yapıcı David) yönetimindeki Gürcü kuvvetleri Didgori'de - Selçuk kuvvetlerini perişan edip parlak zafer elde etmişlerdi. Bu savaşa ait menkıbeler Kafkasya sınırlarını aşarak Asya ve Avrupa ülkelerinde de günün konusu olmuştu. Dünya yazarlarıyla politikacılarının yapıtlarında Gürcülerin bu zaferine ait pekçok bilgiler verilmektedir

X. yüzyılın sonları ile XII. yüzyılın birinci yarısı Gürcüstan tarihinin emsalsiz bölümünü teşkil eder.

David Ağmaşenebeli, kendi politikasına karşı çıkan bazı ard niyetli karşıt görüşlülerle dış düşmanların karşısına azimle dikilmişti. Önce iç düşmanların hesabını görüp sindirdikten sonra sıra dış düşmanlara gelmişti. Ülkenin birçok bölgelerinin işgal altında bulunduğu bu dönemde, düşmanların zor görmeden çekip gidecekleri düşünülemiyeceğinden kurtuluş için savaş kaçınılmaz olmuştu. 1103 yılında Gürcü kuvvetleri Zedazen bölgesine saldırıp burayı düşmandan arıttılar. 1104 yılında Ertsuhi çarpışmalarında başarı elde edilerek Hereti bölgeleri de kurtarılıp anavatana kavuşturuldu. 1110 yılında ise düzenli Gürcü orduları Şamşvildeyi de zaptetti. Burada düzenli ordulardan söz etmemizin sebebi şu ki, Dünyada ilk defa düzenli ordu kuran hükümdar Gürcüstan Kralı David Ağmaşenebeli olmuştur. 1115 yılında Rustavi kurtarıldı, 1117 de Gişi ve 1118 de de Lore - Taşiri ana vatana katıldı. Bu sıralarda Tbilisi henüz Arapların işgali altında bulunuyordu.

Zaferden zafere koşan Gürcü kuvvetleri, savaş alanını genişletip ulusal topraklar dışına çıktılar. Bartia'da Selçuklular Gürcü kuvvetlerine yenilip teslim oldular ve çekildiler. Kısa süre sonra da Kabala kenti Gürcülerin eline geçti. David sonra var gücüyle Şirvana yüklendi.

Kral David yüksek düzeyde kültüre ve idarecilik gücüne sahip bir hükümdardı. Hitabet san'atı sayesinde yönetimi altındaki kuvvetleri sürekli olarak moral yönünden dinç tutmasını bilir, usta bir komutandı. Her çarpışmanın başlangıcında askerlerine etkili bir ses tonu ve uslübu ile hitabeder, kesin direktifler verirdi. Bu davranışı, çapışmaların mukadderatını tayinde ve zafere ulaşmasında büyük rol oynardı. Fransız tarihçisi Gotie, Davidin söylevinden bize şöyle bir örnek vermektedir:

«Ey Gürcü evlâtları, hıristiyan savaşçılar. Yurdumuzu ve Yüce Allahın hak dinini korumak için cansiperane azimle savaşırsak yalnız şeytana uymuş zavallıları değil, şeytanın kendisini de bozguna uğratırız. Yurdumuz, dinimiz ve geleceğimizin hayrına sizlerden şunu istiyorum; ellerimizi tanrıya kaldırarak Yaradana söz verelim, diyelim ki «YARAB SENİN KUTSAL DİNİN İÇİN ÖLECEGİZ AMA ASLA GERİYE DÖNMİYECEGİZ). Şeytana uyupta kaçmağa kalkışanımız olmaması için şu içinde bulunduğumuz dar vadinin giriş kapısını büyük kayalarla kapatacağız. Böylece düşmanın üzerine, yok etmekten yada yok olmaktan başka çıkar yol olmadığını düşünerek gideceğiz..»

Verdiği eserlerle yurt içinde ve yurt dışında büyük ün yapmış bulunan yazar ve fikir adamımız Grigol Robakidze'nin Didgori savaşı üzerine yazdığı «Sakartvelos Sataveni» adlı eserinde :

«Yüce Tanrı sanki David Ağmaşenebeli'yi sadece ulus çıkarlarını korumak için değil ayni zamanda hak dinini de korumak için yeryüzüne göndermişti. Efsanevi Didgori Savaşındaki adilane tutumu buna delil gibiydi» der.

Bir diğer Gürcü yazarı Giorgi Merçule'nin ölmez eseri «Aziz Grigol Handztelinin Yaşamı» nda da büyük Kraliçe Tamar Mepe'den aktarılarak şu satırları okuyoruz:

«David Ağmeşenebeli tahtını önce Allah hizmetinde, sonrada yurt hizmetinde kullanmıştır. O, Gürcüstanda bir «PEYGAMBER KIRAL» rolünü oynamıştır. Ona «YAPICI» sıfatını yakıştıran tarihçiler, Davidin hem askeri ve hemde dini dehasını anlatmak istemişlerdir. O, savaşta kutsal İncili sürekli olarak üzerinde bulundururdu. Birgün, kutsal ayetleri okumağa o denli dalmıştıki, nerede ise savaşı kaybedip düşmanın eline düşecekti. Bastırdığı paraların bir yüzünde «İsa'nın kılıcı» diğer yüzünde de bir «Bebek» portresi bulunurdu. Kılıç, Kralın kendisini, Bebek de İsa Peygamberi simgeliyordu. Yaşadığı çağda büyük dini lider vasfını taşımıştır.

Avrupalı haçlılar, Davidi, zamanın en büyük dini lideri olarak ilân edince Kudüslü rahip Anzelus tarafından 1109 yılında Paris'e saygı işareti bir Davit Haçı gönderilmişti. Bu haç küçük bir Bazilikada özenle muhafazaya alınmıştı. Bu Bazilikanın yerine sonradan NOTR - DAME kilisesi inşa edilmiştir. 1793 yılında vukubulan Fransız ihtilalinde bu kilise büyük hasar görünce David Haçı da o sırada ortadan kayboldu.

Ünlü Fransız Rahibi Kantor «EPİSTOLE» sinde bu haç hakkında şunları yazar :

«Gürcüstan Kralı David'in dul eşi Davit Haçı'nı bana muhafaza etmek üzere hatıra olarak göndermişti» der. Bu kayıtda tarihi bir yanlışlık gözden kaçmamaktadır. Zira 1109 yıllarında Kral David henüz hayatta bulunuyordu. Ancak EPİSTOLE'deki bir başka noktaya işaret etmeden geçemiyeceğiz. Orada Kantor derki:

«Kutsal Haç'ın kurtarıcısı Güneş Kıral David, Gog - Magog'ların Kaspi yönündeki yollarını kapatıp onları çembere aldı ve ezdi» diyor. Başka bir rahip de bu konuda eserinde şu bilgiyi veriyor:

«Gürcüstan Kıralı David, Gog - Magog'ları, Kaspi sınırı üzerinde yakalayıp imha etti. Bu başarıyı, «Güneş Kıral» veya «Peygamber Kıral» David'den başka hangi hükümdar elde edebilirdi? diyor.

David Ağmeşenebelinin ününün hangi düzeye çıktığı açıkça görülmektedir. Suriye ve Filistin halkları Hıristiyan devletlerin bölgede kurulup korunması için müslümanlarla kıyasıya savaşımlar vermekteydiler. Müslümanlar sürekli olarak fırsat kollayıp hıristiyanları bu topraklardan çıkarmağa çalışıyorlardı. 1119 yılında Halep Sultanı NEDİMETTİN ELGAZİ Antakyalı ROJE'yi yenilgiye uğratmış, bu suretle islâm idarecilerine ümit ışığı vermişti. Fakat parlayan bu ümit ışığının gölgelenmesi pek uzun sürmedi. Çünkü herkesçe güçlülüğü kabul edilen kuzeydeki hıristiyan Gürcüstan onları tedirgin ediyordu. Nihayet İslâm liderleri toplanarak anlaşmalar yaptılar. Ne pahasına olursa olsun Gürcüstanın hesabını görecekler, sonra da Ortadoğudaki bütün hıristiyanları yurtlarından çıkaracaklardı. Bu plânı tatbik etmek üzere 1121 yılının ağustos ayında Nedimeddin Elgazi yönetimindeki altıyüzbin kişilik Arap, Selçuk ve Türkmen süvari birlikleri Gürcüstan kapılarına dayandı. 14 ağustos günü Didgori'de başlayan çarpışmalarda Kıral David büyük bir ustalıkla bu birleşik güçleri perişan etti. Nedimeddin Elgazi ağır yaralandı, askerleri dağılıp kaçtılar. Bu savaşın sonunda David, Tbilisi ve Ani'yi de işgalci Arap Emirlerinin elinden alıp düşmandan temizledi. Bu zaferin bütün Haçlılar için ne derece önem taşıdığını düşünmek gerek. Davidin efsanevi kahramanlıklarından söz eden bir İngiliz tarihçisi:

«Gürcüstan Kıralı David, kendisine münasip görülen «PRESBİTER YOHANNE» lâkabını helâlından haketmiştir. Hıristiyanlığın yayıldığı ikinci ülke, onun vatanı olmuştur.» der. Bu adlandırmalar üzerinde de ayrıca önemle durmalıyız. Orta çağların Avrupasında «PEYGAMBER - KIRAL» «DAS HAİLİGE ROMİŞERİAH» fikri böyle ortaya çıkmıştır.

TARİHTE ÜNLÜ GÜRCÜ KADINLARI

Çev : H. HİNKİLADZE

«Bir ulusu tanımak istersen, önce o ulusun kadınlarını tanımalısın. Çünkü onlar bir ülkenin aynası ve barometresidir.» AKAKİ

Daima, dostları düşmanları tarafından ruh inceliği kahramanlığı ve saygınlığıyla tanınan, Gürcü ulusunun bu nitelikleri kazanmasında da temel taş olan GÜRCÜ KADINI'dır. Büyük İLİA ve AKAKİ'nin deyimiyle : Gürcü yurdunda hiçbir şey hiçbir zaman kadın kadar itibar ve saygı görmemiştir. Gürcüstan'ın kahramanlık dolu tarihi Gürcü kadınının katkısı ile belgelenmiştir. Onun fedakârlığı sevecenliği, koruyuculuğu, yüksek ahlâkı, fiziksel düzgünlüğü ve yüz güzelliği vatanın övgü ve gurur kaynağı olmuştur. Evet Gürcü yurdunda kadın daima saygıdeğer olmuştur, Çünkü o neslin devamını sağlayan, hayat veren, yaratıcı, doğurgan bir varlıktır. Gürcü, kadınının önemi ve rolü üzerine çok şey yazılmış ve söylenmiştir. Bunlar kadının kahramanlıkları, başarıları vb. gibi konulardır. Onun için kadınımız daima bunun karşılığını görmüş, kutsallaşmış ve yüceltilmiştir. Bu efsanevi simaların örnekleri bugün de Gürcüstan'da yaşamaktadır. Halen yurt kültürünün korunmasına ve zenginleşmesine büyük katkıları olmaktadır. Gürcü kadını, düşmanı, layik olduğu biçimde karşılamıştır elinde kılıcı ile. Dostu ise daima dosta yaraşır biçimde karşılamıştır türlü ikramlarla. Kadınlar bir yandan evlat verirken öbür yandan yurt savunmasında erkek gibi aktif rol oyanrlardı cephelerde. Bu yazı serisi, okuyucularına tarihi kaynaklardan yazılı ve sözlü edebiyatından portreler aktarmağa çalışacaktır. Sosyal adaletsizliklerle dış düşmanların zulümlerine karşı baş kaldıran Gürcü köy kadınlarının öykülerini sunacak. O kutsal kadınlar, her zaman baş eğmeden Gürcü bayrağını başları üzerinde taşımışlar topraklarının bir karışını vermemek için yurdun bir başından diğerine koşmuşlardır.

Gürcüstan Tarihi'nin yazarları bize, Gürcü kadınının hayatı hakkında çok ve ilginç şeyler anlatırlar. Derlerki : Gürcü kadınının görevi sadece arslan gibi yavru vermek değildi. Yurt savunmasında erkeklerle omuz omuza aktif rol oynamak da görevleri arasında idi. Elinde silahla, en korkunç savaşlarda onu görmek olağandı. Barış günlerinde de Gürcü kadını, bütün analara misal olacak biçimde tutumda, ocağının başındaydı. Gürcü kadınının bütün bunların dışında üstelik feodal baskıya karşı da savaşması gerekti. Bunda da daima yüzakı ile sonuca yaklaşmağa çalıştı.

1864 yılında Gürcüstanda feodalizme son verildi. Ama bu durum köylüye yine de fazla birşey getirmedi. Eskiye göre biraz daha ferah hissetti kendini, fakat bu kez de başka güçlere bağımlı kaldı ekonomik yönden. 19. yüzyıl yazarları Gürcü anasının karakterini önemli çizgilerle aktardılar bize. Onların çok yönlü hizmetlerini, sorumluluklarını ve başarılarını aktarırlar.

19. yüzyılda, Gürcü halkının uzun yıllar savaşımının verdiği yorgunluğu dinmişti artık. Bundan sonra ülke ekonomik yönden güç kazanmağa fırsat buldu. Hayat standardı yükseldi, halk rahat nefes aldı. Bu dönemde de Gürcü kadını ülkesine daha bilinçli hizmetler vermeyi üstlendi. Geleneksel, aile baskısından sıyrıldı.

Sovyet idaresi kurulduktan sonra Gürcü kadını eskiye göre daha çok saygınlık kazandı. Devlet idarelerinde, kültür kurumlarında, ekonomi ve endüstri kuruluşlarında daha aktif rol aldı.

İkinci dünya savaşında Gürcü kadınları yine örnek hizmetler verdiler. Bu kutsal hizmetleri sırasında canını veren ZOİA RUHADZE'nin trajik hikâyesi Gürcüstanda dillere destandır. Bugün Gürcü kadınının değeri her zamankinden daha çok biliniyor, ana olarak, eş olarak ve yurdun yükselmesinde rol oynadığı temel taşı olarak. Bu yazı serisinde tanıtmağa çalışacağımız Gürcü kadınları sırasıyla şunlardır :

1. Hazarta Sasdzlo Şuşaniki
2. Grigol Handztelis droindeli kalebi (Birkaç biografi)
3. Mariam Dedopali
4. Marta — Bizantiis Dedopali
5. Rusudan Dedopali
6. Tamari — Deda Kartlisa
7. Tamari — Dedopali İkoniisa
8. Salome Kartveli
9. Kvabtaheveli Tsamebulni (Birkaç biyografi)
10. Şalikaşvilis Kali
11. Ketevan Dedopali
12. Mariam Dadiani (1)
13. Darecan Bagrationi
14.. Tamar Bagrationi
15. Ketevan Andronikaşvili
16. Mariam Dadiani (2)
17. Nina Bagrationi
18. Darecan Dadiani
19. Mariam Dadiani (3)
20. Tekla Batonişvili

21. Ketevan Abaşidze (Tseıetlisa)
22. Herheulidzeebis Deda
23. Darecan Şildeli
24. Tina Parsmeli
25. Bulbula Kvişheteli
26. Kristine
27. Bodbeli Diatsi
28. Taso Vakireli
29. Maia Tskneteli
30. Tina Tsavkiseli
31. Tamro Vaşlovaneli
32. Muhateli Rdzali, Ana (Anabacı)
33. Mariam Bukitsiheli

HAZARTA SASDZLO ŞUŞANİKİ
(Hazar Gelin Adayı Şuşaniki)

8. yüzyılın 40. ve 50. yıllarında hüküm süren Gürcüstan Kralı Arçil'in altı çocuğu vardı. Bunlardan CUANŞER ile İOANE erkek, GURANDUHT, MARİAM, MİRANDUHT ve ŞUŞAN ise kız idiler. Kızlardan en küçük olan ŞUŞANİKİ'nin melekler örneği güzelliği vardı. Okadar ki onun ünü komşu ülkelerde de bilinir. övülürdü. Şuşan'ın ağabeyisi Cuanşer'in bize ulaşan tarihi belgelere göre : Kızkardeşinin efsanevi güzelliği Gürcüstanın komşusu Hazar ülkesi Hakanının da kulağına gitmiş. Gürcü sarayına yüklü hediyelerle birlikte elçi göndererek Cuanşerden güzel Şuşan'ı kendisine nikâhlı eş olarak istetti. Cuanşer durumu anasına, kardeşlerine ve Şuşan'a danışıp karar vermelerini istedi. Ana ile kızı Şuşan bu isteğe şiddetle tepki göstererek «Bunu kabul etmektense ölmek daha iyidir. Biz dinimizi, geleneğimizi saltanattan üstün tutarız,» diye Hakanın isteğini reddettiler. Elçiyi de getirdiği hediyelerle birlikte yüzgeri gönderdiler.

Gürcüstan Prenslerinin olumsuz cevabını hakaret kabul eden Hazar Hakanı öfkelenerek bunun cezasını vermek için uygun bir fırsat kollamağa başladı. Bu olayın üzerinden üç yıl geçtiğinde de sudan bir bahane yaratarak Bulçan adlı komutanın emrindeki ordusunu Gürcüstan üzerine gönderdi. Ordu Dağıstanı aşıp Gürcü Kral sarayının bulunduğu Kaheti toprağını işgal etti. Sarayda bulunan Cuanşer ile kardeşi Şuşan'ı tutsak etti. Sonra da var gücüyle Tbilisi'ye hücüm edip yakıp yıktı. Kartli toprağını harabeye çevirdi. Komutan Bul-

çan gaspettiği paha biçilmez ganimetlerle ülkesine geri dönerken tutsak Prens Cuanşer ile Prenses Şuşanı da ülkesine götürdü. Daryal geçidine vardıklarında artık kurtuluş ümidini yitiren Şuşan ağabeyi Cuanşere dönerek;

— Hazar Hakanına yar olmaktansa azraile teslim olmak daha iyi. Bunun ödülünü ahirette Allah benden esirgemez herhalde. Hakkını helal et, tanrıya emanet ol deyip ağabeysiyle kucaklaştı, sonrada parmağındaki yüzüğünün taşını ani bir hareketle çıkarıp içindeki zehiri emerek hayatına son verdi.

Komutan Bulçan Şuşan'ın ölüm haberini Hakana ilettiğinde hakan öfkesinden kudurdu. Bu beceriksizliğinin cezasını ona canıyla ödetti. Güzel Şuşan'ın ölüsü Gürcü halkınca Mtsheta'ya götürülerek çok hazin bir törenle toprağa verildi.

Bu olay 764 yılında geçti. Şuşanın ağabeyisi Prens Cuanşer Hazar ülkesinde yedi yıl tutsak kaldıktan sonra 771 yılında ülkesine dönebildi.

Güzel Prenses Şuşan'ın trajik yaşam öyküsü Vasil Barnov adlı yazar tarafından (HAZARTA SASDZLO) başlıklı romanında güzel bir biçimde kaleme alınmıştır. Yazar bu tarihi öyküyle Gürcü kadınının erdemini, ulus, din, yurt sevgisini ve geleneğine bağlılığını dile getiriyor. Burada Gürcü kadınının kişiliği, benliğini hiçbir surette zenginliğe ve göz kamaştırıcı saltanata değişmiyeceğini dünyaya göstermiştir.

— —

MARİAM DEDOPALİ

Gürcü kadınlarından bir çoğunun komşu ülkelere diplomasi görevlisi olarak gittikleri tarihce bilinen bir gerçektir. Yine bilinen bir gerçek var ki birçok Gürcü kadınları yabancı ülkelerin Gürcüstan'daki diplomatları ile evlenip ülkeler arasında dostluk görevini üstlenmişlerdir.

Mariam Dedopalinin eşi Gürcüstan Kralı Giorgi I. (1014 - 1027) in ölümü üzerine 9 yaşındaki oğlu Prens Bagrat, Gürcüstan — Aphazya tahtına oturtulmuştu (1027 — 1072). Yeni kralın yaşının küçüklüğünden ve tecrübesizliğinden yararlanmak isteyen Güney Gürcüstan Feodallerinden Vaçe Karitçisdze Baneli Piskoposu İone ve birçok TAO Aznaurları yani Erzurum — Kars civarı geniş arazi sahipleri, Bizans imparatoru Konstantin Keisar'a giderek şikâyette bulundular ve imparatordan Gürcüstan üzerine kuvvet sevketmesini rica ettiler. Bu tarihten iki yıl sonra Keisar güçlü Bizans ordularını Gürcüstan üzerine saldırttı. Saldırgan düşman orduları bir yan-

dan Gürcü kuvvetleriyle savaşırken diğer yandan (Klde — Karis Tsihe) Kars Kalesine sığınmış bulunan kışkırtıcı Bagratlı Aznaurları çembere alarak onların güvenliğini sağlamağa çalıştılar. Uzun çarpışmalardan sonra Bizans sarayında aktedilen barış anlaşması ile savaşa son verildi. Bu anlaşmayı sağlamak için 1032 yılında Kral Bagratın annesi Kraliçe Mariam, Bizans imparotoru Romanoz'a diplomat sıfatıyle giderek görüşme talebinde bulundu. Bu Gürcü — Bizans görüşmelerinde Mariam'ın ortaya koyduğu öneriler hakkında çeşitli kayıtlar var elimizde. D. Canaşvili'nin ifadesine göre Mariam Bizans nezdinde şu dileklerde bulunmuştur :

(Gürcü ulusu adına size ricaya geldim, emredin, Gürcü-Bizans kuvvetlerinin çarpışmaları kesilsin. Bu savaş iki tarafa da zarardan başka birşey getirmez. Her iki ülkeyi huzura kavuşturalım, halklarımız güvenlik içinde çalışıp tatlı günler yaşasın. Eskiden olduğu gibi aramızdaki dostluğu yeniden kuralım. Oğlum Bagrat'a Kurapalat ünvanı veriniz, dostluğumuzun daha güvenli olması için İmparator Vasil'in kızı Prenses Elene'yi oğluma eş olarak veriniz).

Bu konuda «KARTLİS TSHOVREBA» da şu bilgilere rastlıyoruz :

(Savaşın başlamasının üçüncü yılında Gürcü-Abhaz Kralı Bagrat'ın annesi Kraliçe Mariam, Bizansa giderek savaşın durdurulmasını, iki ülke arasında dostluk kurulmasını, eskiden olduğu gibi Kurapalatlık ünvanının yeniden oğlu Bagrata verilmesini ve Bizans prensesi Elene'nin Gürcüstan sarayına gelin verilmesini, istedi.)

Gürcü tarihçisi Simbat Davitisdze ise bu konuda şunları yazıyor :

(Gürcü-Bizans savaşının üçüncü yılında Kral Bagrat'ın annesi Kraliçe Mariam yüreklilik göstererek Konstantinopolise İmparatoru Romanoz'un yanına giderek şu dileklerde bulundu. «Lütfen doğuda barışın kurulmasına yardım ediniz, kuvvetlerimizin çarpışmalarını sona erdirelim, Asi Aznavurlarla diğer feodellerin kırallığımızın buyruğu altına girmelerine yardımcı olunuz, dedi.

İmparator Romanoz Kraliçe Mariamın tekliflerini kabul edip savaşı durdudu, barış belgesini imzaladı, Bagrata Kurapalatlık ünvanı mühürünü verip Bizans Prensesi Eleneyi de Gürcü sarayına gelin gönderdi.

Mariam'ın Konstantinopolis'de bulunduğu sıralar cereyan eden kayda değer mutlu bir olaydan da bahsetmeden geçemiyeceğim. «Atoni İVERİİS MONASTER» den gelip Karadağ'a geçmek dileğinde bulunan büyük Gürcü rahibi GİORGİ MTAT-

SMİNDELİ (1009 — 1065) ye imparator bu izni vermemişti. Kraliçe Mariamın bu işe de el atması üzerine Giorgi'nin Karadağ'a geçmesi sağlandı. Giorgi Hutsesmonazoni adlı müellifin bu konudaki kayıtlarına göre de :

(Kraliçe Mariam elde ettiği diploması başarısından sonra Konstantinopolis'ten Antakya'ya geçti. Niyeti Antakyadaki kutsal ziyaretgâhları gezdikten sonra diğer kutsal şehir Kudüs'e gitmekti. Bu arzusunu Antakya eyalet başkanına ve patriğine bildirdi. Kraliçeyi Güvenlik ve merasimle Kudüs'e uğurladılar. Birkaç gün sonra da Rahip Giorgi Mtatsmindeli önce Antakya'ya ve sonradan Kudüs'e varıp devlet büyükleri ve din adamlarıyla görüşüp ziyaretlerde bulundu. Kraliçe Mariamla orada da buluşan Giorgi, Kraliçeden temin ettiği para ve aldığı emirle Allaha karşı şükran borcunu ödemek için Kudüs'te birçok fakire hayır dağıttı, Prohore Baba adlı birinin inşa etmekte olduğu HAÇ MANASTIRI yapısına para yardımında bulundu. Allaha sonsuz bağlılığı bulunan Kraliçesinin gönlünü bu suretle hoşnut edip ziyaretlerini tamamlayarak ayrıldılar.

Kraliçe Mariam Gürcüstana döndükten sonra Bagrat'la Elene'nin düğünlerini yaptı. Gürcü-Bizans halklarının geçirdikleri acılı günleri dostluğa dönüştürdü, geçmiş kırgınlıkları unutturdu.

Mariam hakkında İ. Cavahişvili'den edindiğimiz bilgiler de şöyle :

(O, oğlu Bagrata Bizanstan kız aldı, iki ulus arasındaki Kanlı-ateşli günlere son verip savaştan mecalsiz düşen halkına ekonomik ve moral gücü kazandırdı. Bizansa duyulan düşmanlığı dostluğa dönüştürdü, eski güvenli günleri geri getirdi.)

Ama bunlara rağmen maalesef Bagratın güzel eşi Kraliçe Elene gelin olduktan bir yıl sonra öldü. Bagratı bu defa Boreno ile everdiler. Bu sebeple Bizansla-Gürcüstan arasında barış tekrar bozuldu. Hoş olmıyan olaylar başladı. 1050 yılında Kraliçe Mariam barışı sağlamak için ikinci kez Bizansa gitti. Bu sırada imparatorluk tahtına Konstantin Monomak oturmuştu. Monomak ana kraliçe Mariamı sevinçle kabul etti. Fakat maalesef alıkoyduğu üç yıllık süre içinde dileklerini yerine getirdi ve de vatanına dönmesine izin verdi. Bu kötü durum üzerine Bagrat'ın eşi Boreno ile kız kardeşi Guranduht Bizansa elçi ile mektup gönderip Mariam'ın geri verilmesini istediler, durumu protesto ettiler. Bizanslılar bu mektup üzerine ana kraliçenin yurduna dönmesine izin verdiler. Mariam ülkesine döndükten sonra, bütün çalışmalarını çevresinde top

ladı. Hâla Karadağ'da bulunan saygıdeğer bilgin Giorgi Mtatsmindeli'ye Bagraf'la birlikte mektup yazarak :

(Sayın Peder, o uzak meçhul Karadağ ülkesinde bizdeki kadar dine önem verilmese gerek. Ülkemizde Allaha hizmet için daha çok olanak var, dinimize daha çok saygı duyulmaktadır. Hizmetlerini Allah kabul etsin. Artık vatanımıza dön, ilminle kendi yurtdaşlarına faydalansın, dualarımıza mazhar ol.) dediler.

Bu mektubu alan Rahip Giorgi Mtatsmindeli Gürcüstana döndü, Kraliçe Mariam'ın koruyuculuğu ve desteğiyle din hizmetlerine vatanında devam etti.

Bagrat'ın ölüm tarihi olan 1072 yılında ana kraliçe Mariamın artık çok yaşlanmış olması gerekir. Bagratın 1016 yılında doğduğu kesin olarak bilindiğine göre, Mariam'ın 15-16 yaşlarında evlendiğini kabul edersek, onun yaklaşık olarak 1000 yıllarında doğmuş olabileceğine hükmedebiliriz. Tarih onun ölüm gününü bize haber vermemektedir, ancak oğlunu toprağa veren yaşlı bir ananın herhalde daha uzun yıllar yaşayamayacağını düşünebiliriz.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

MARTA — (Dedopali Bizantiisa)

Gürcüstan - Abhazya Kıralı IV. Bagrat'ın kızı Marta, 1071 yılında Bizans İmparatoru Mihael VII. Duka (1071 - 1078) ile evlenmişti. 1078 yılında kocası Mihaelin ölümü üzerine bu defa da yeni imparator Nikopore Botaniat'la (1078 - 1081) ikinci evliliğini yaptı. Marta 1088 yılında Bizans sarayında MARİAM adıyle resmen İmparator naibi olarak ilân edildi. Özellikle bu tarihten sonra o Bizans ülkesinde çok büyük roller üstlenmiştir.

Marta, IV. Bagratın eşi Elene'nin ölümünden sonra evlendiği Oset Kralının kızı ve Prens Dorgileli'nin kızkardeşi Borena'dan doğmuştur.

Svanetide bulunan Lenceri Kilisesi Meryemana heykeli kaidesinde XI. yüzyılda altın harflerle yazılan Borena'ya ait şiirler Gürcüstanda halâ ününü korumaktadır. K. Kekelidze-den aktarılan buna dair bilgiler şöyledir:

«XI. yüzyılın muhtemelen ikinci yarısında, Gürcü halk şiirinde yaygın olan ritm özelliği etkisinin dinsel şiire de yansıdığı açıkça görülür. Bu durum Svanetideki Lenceri kilisesinin Meryemana heykeli kaidesinde altın harflerle işlenmiş bulunan ve IV. Bagratın eşi Kıraliçe Borena'ya ithaf edilmiş

olan şiirde de kendini göstermektedir. Burada bu şiirin çevirisini sunuyoruz:

Ben ölümlü Gabrielim,
Tanrı buyruğuna kulum,
Rızasıyçin çabalarım,
Ey Ulu Bakire yalvarırım,
Kan içip sarhoş olanların tacını, tahtını
Yık başlarına, koru benim Borenamı.

Filinstin'de XI. yüzyıldan kalma, Gürcü kadınının kültür temelini teşkil edecek nitelikte birçok yapıların ayakta kalan izlerine raslanmaktadır. Bunlardan Bagrat IV. ün eşi Borena ile kızı Marta tarafından kurulduğu bilinen «YENİ ANA MANASTIRI» örnek olarak gösterilebilir.

«KARTLİS TSHOVREBA» adlı Gürcü tarih kaynağı bize Marta hakkında şu bilgiyi vermektedir:

Bizans tahtında hükümran bulunan Kıraliçe Tedore, Bagrat IV. den küçük yaştaki kızı Marta'nın kendisine evlâtlık olarak verilmesini istedi. Bagrat bu ricayı kabul ederek küçük Martayı Kıraliçe Tedore'ye gönderdi.

Gürcü tarihçi T. Jordania da Martanın yaşamına ilişkin bazı tarihleri saptamağa çalışıp elde ettiği sonucu şöylece açıklamıştır:

1054 yılında 5 - 7 yaşlarındaki Marta Konstantinopolise gönderildi. İmporatoriçe Tedore'nin ani ölümü üzerine kısa süre sonra Marta Gürcüstana geri döndü. Ancak 1065 yılında Bizanslılar onu babasından tekrar istediler. 1065 ilâ 1071 yılları arasında Marta, Keizar sarayında kalıp kendisine büyük bir özenle bakıldı, büyüdü, genç kız oldu. 1071 yılında ise İmparator Miheil VII. Duka ile evlendirildi. 1078 yılında kocasının ölümü üzerine o dul kaldı, Gürcüstana döndü. 1081 yılında üçüncü defa olmak üzere tekrar Bizansa gitti. Ancak 1085 ilâ 1103 tarihleri arasında Martanın Gürcüstanda yaşadığı RUİS - URBNİS toplantısına ait belgelerdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.

«GİORGİ MTATSMİNDELİS TSHOVREBA» adlı eserin yazarı da bu konuda çok ilginç bilgiler vermektedir:

Bizans tahtında hükümran bulunan İmparatoriçe Tedora, Gürcü - Abhaz Kıralı IV. Bagratın kızı Marta'yı kendisine evlâtlık vermesini rica etti. Bagrat Tedore'nin isteğini olumlu karşılayıp dostluk vesilesi olsun diye kızını muhafızlar eşli-

ğinde Bizansa gönderdi. Bu sırada Bagratın annesi Mariam Dedopali ile büyük Gürcü din adamı Giorgi Mtatsmindeli de Konstantinopolisde elçilik görevlisi olarak bulunuyorlardı. Marta, Tanrısal yazgı ile, Bizansa vardığında İmparatoriçe Tedore öldü. Bu olayı ima eden Giorgi Mtatsmindeli:

Kıraliçenin biri geldi, diğeri gitti. İnşaallah ilerisi hayrolur, deyip gelecekte Marta'nın erişeceği mevkie işaret etmişti. Marta'yı Miheil VII. Duka ile evlendirdikleri zaman babaannesi Mariam Dedopali, Giorgi Mtatsmindeliye şöyle söylemişti:

— Sayın Peder, bizim için artık Bizansta rehber gereksinmesi sona erdi. Sarayda söz sahibi Marta'mız var. Burada Gürcü mülkündeymişiz gibi kendimizi rahat hissedebiliriz...

— —

RUSUDAN DEDOPALİ

Gürcüstan Kıralı Demetre I (1125 - 1156) in kızı, Giorgi III. (1156 - 1184) ün kızkardeşi prenses Rusudan, Harezm Sultanı ile evli bulunuyordu. Kocası ölüp dul kalınca Gürcüstandaki ocağına döndü, yeni Kıral, kardeşi Giorgi III. ün koruyuculuğunda yaşamağa başladı. Yaşadığı çağ'a göre çok üst düzeyde kültüre sahip bulunan Rusudan, iyi bir diplomat, başarılı bir politikacıydı. Bu değerli vatan evlâdı ve yüce insan hakkında LAŞA GİORGİ devrinde yaşamış Gürcü tarihçiler şunları yazarlar:

Demetre I.'in kızı, Giorgi III. ün kız kardeşi Prenses Rusudan tatlı dilli, hayırsever, teselli ve moral ustası, bir insandı. Sarayda açtığı özel bir bölümde kimsesiz çocuklara, yaşlı yoksullara, baktırır, bizzat kendisi de onlara sevecenlik gösterirdi. Eli iş tutabilen her kimsesize becerisine göre iş verir, kimisini kiliseye yerleştirip onların iş ve kültür sahibi yararlı birer insan olmasını sağlardı.

«İstoriani da Azmani Şaravandedtani» adlı eserin yazarı da Rusudan hakkında şöyle yazmaktadır:

Prenses Rusudan yaptığı her işi emsalsiz bir ruh yüceliğiyle insancıl amaçlarla yapardı.

Giorgi III., 1162 yılında, birçok Küçükasya emirliklerini ve sultanlıklarını yenilgiye uğratıp barış anlaşmasında Gürcüstanı temsil etmesi için kız kardeşi Rusudanı görevlendirmişti. Gürcü kuvvetleri Ani'yi zaptettikleri zaman, Atabeg Eldigez'in, sultan adına, Giorgi III.'e gelerek aman dilediğini ve barış önerisinde bulunduğunu tarihler açıklıkla yazmaktadırlar. Mağlüp masada Harezmli liderler, galip masada ise onların

eski gelinleri prenses Rusudan olmak üzere barış belgesine imzalarını koymuşlardı.

Kardeş Kral Giorgi III ün kendisine verdiği diplomatik görevleri Rusudan daima başarı ile yerine getirip muhatap olduğu ülkeleri büyük bir ustalıkla ikna etmiş, onları ve kendi ülkesini huzura kavuşturmuştur.

Giorgi III. ün ölümünden sonra yerine Rusudan, Gürcüstan ve ona bağlı bulunan birçok küçük emirliklerin ve Horasan Sultanlığının sahibi, hakimi olarak taç giydi. Giorgi III. ün yetim kalan kızı Tamar (Ünlü Tamar Mepe) halası Rusudan tarafından büyük bir sevecenlik ve ilgi ile gözetilip sarayda yetiştirilmekte idi. Rusudan bundan başka sarayda, anası tarafından yakın akrabası olan Davit Soslan adlı bir prensi de ihtimamla büyütüp yetiştirmekte idi. Sonradan Tamara Davit Soslanın evlenmelerini sağlayan da yine Rusudan olmuştur.

Rusudanın birçok insancıl meziyetleri arasında yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, düşkünlere, sığınanlara, muhtaçlara ve hatta suçlulara dahi merhamet eder olduğu birçok tarihi kayıtlardan anlaşılmaktadır. Yine «İstoriani da Azmani Şaravandedtani» adlı eserde şunları okuyoruz :

Liht — İmerli zengin soylular hataya düşüp azdılar, vahşileştiler, Rusudanı tahtından indirip gözaltına almak istediler. Ayrıca Gürcüstan piskoposunu da mevkiinden alıp tutuklamak istediklerini bildirdiler. Bunlar yetmiyormuş gibi Gürcüstan tahtına Rus asıllı birini oturtmak üzere gizlice yurda soktular. Rusudan bu azılıları teker teker yakalatıp gözaltına aldı sonrada telkinle yola getirip bağışladı ve salıverdi. Tutsak ettiği Rus soylusunu da cezasının Çar İvan tarafından verilmesi isteğiyle Rusyaya gönderdi.

Bu belgelerin de doğruladığı gibi Rusudan köklü bir kültüre, acımalı kalbe, hamiyetli yüreğe, başarılı politikacılığa ve iyi bir diploması bilgisine sahip emsalsiz, yüce kadındı.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ნუ დასცინი სხვასა,
გადაგხდება თავსა.

edebiyat

Şota RUSTAVELİ, gençliği

ALFABE

İberya Ö. Melaşvili

Bir dili yazı şekline sokmak için kullanılan yazı düzenine alfabe denir. Nasıl ortaya çıktığı sorunu henüz kesinlikle çözümlenmiş değildir. Bu konuda kimi bilginler Mısır hiyeroğliflerinden ya da Girit adasında kullanılan Minoik yazıdan geliştirilmiş olabileceğini öne sürerler. Kimi bilginler, geometrik şekillerin geliştirilmesi sonucu ortaya çıktığını yani poligenetik teoriyi benimserler. Fakat tümünde, alfabenin yakın doğudan batıya Fenikeliler tarafından götürüldüğü konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Heredot'da alfabenin Yunanistan'a girmesini Fenikeli efsane kahramanı Kadmos'un batıda tanınmasına bağlar.

Yunan düşünürleri de alfabenin icadı konusunda görüş ayrılıklarına sahip bulunuyorlar. Bazı kaynaklar alfabenin Mısır, bazıları Asur buluşu olduğunu kabul eder. Giritlilerin ya da İbranilerin bulduğunu öne sürenler de var.

Fakat konuyu, yazılı belgelerin kronolojik sırasına göre kısmen aydınlatma kabil olabilir, kanısındayım. Günümüze ulaşmış ve elimize geçmiş en eski yazıtlar primitif resim yazı şekli olan Mısır hiyeroğlifleridir. Eskilik sırası bundan sonra çivi yazısına gelir. Bu yazı hiyeroğlife oranla daha gelişmiş ve düzenli olup Sümer, Asur, Hitit ve Urartulular tarafından kullanılmıştır.

Daha sonra çivi yazısı terkedilerek tüm dünya alfabelerinin esası olan Arami alfabesi oluşturulmuştur. Arami uygarlığı bilindiği gibi bugünkü Suriye'de kurulmuştur. Bu alfabe bir çok ulus tarafından benimsenmiş ya da bundan esinlenerek ulusal alfabeler türetilmiş, ya da geliştirilmiştir.

Arami alfabesinden Sami (Arap İsrail) bundan da Yunan albabesi doğmuştur. Tüm Avrupa alfabeleri de Yunan alfabesinden esinlenerek ortaya çıkarılmıştır. Latin, Kiril, Gotik v.b. Yalnız Latin alfabesinde Yunan alfabesinin yanı sıra Etrüsk alfabesinin de etkileri bulunmaktadır.

Bütün alfabelerin ilk harflerinin değeri genellikle a, ikinsi harfleri ise b dir. Alfabeler genellikle birinci ve ikinci harflerin okunuşundan ad alırlar. Örneğin, Arapçada Alif ba, Yunancada Alfabe, Gürcücede Anbani v.b.

Gürcü Alfabesi yeryüzünde mevcut 14 ulusal alfabeden biri olup Arami Alfabesinden esinlenmiştir. Tarafsız bilginler Gürcü Alfabesinin çok güzel olduğu konusunda ortak kanıdadırlar.

Bugüne kadar edinilen bilgilere göre ilk Gürcü Alfabesini, İlk İberya kıralı Farnavaz IV. — III. yüzyılda ortaya koymuştur. Fakat elimizde mevcut yazılı belgeler V. yüzyılda başlamaktadır.

Dünya alfabeleri hakkında fikir edinmek ve karşılaştırmak amaciyle ilk üç harften oluşan listeyi ve ayrıca Gürcü Alfabesini sunuyoruz :

alfabeler

	ilk harf			ikinci harf			üçüncü harf		
	işareti	okunuşu	değeri	işareti	okunuşu	değeri	işareti	okunuşu	değeri
ARAMÎ									
İBRANÎ	א	alef	a	ב	bet	b,v	ג	gimel	g
ARAP	ا	elif	a	ب	be	b	ت	te	t
YUNAN	α	alfa	a	β	beta	b	γ	gama	g
LATİN	a	a	a	b	be	b	c	se	c
GÜRCÜ	ა	an	a	ბ	ban	b	გ	gan	g
ERMENİ	ա	ayp	a	F	pen	p	գ	kin	k
KİRİL	a		a	б		b	в		v
GOTİK	Δ	ans	a	B	bairika	b	Γ	giba	g
SANSKRİT									
ÇİN									
JAPON	ア	a	a	カ	ka	k	サ	sa	s
UYGUR			a			b,p			c,ç
SUĞDİ(SOĞDAK)			a			b,p			c,ç

gürcü alfabesi

değeri	a	b	g	d	e	v
okunuşu	an	ban	gan	don	en	vin

değeri	z	t	i	k̄	l	m	n
okunuşu	zen	tan	in	kan	las	man	nar

değeri	o	p̄	j	r	s	t̄	u
okunuşu	on	par	jan	rae	san	tar	un

değeri	p	k	ğ	ḵ	ş	ç	ts
okunuşu	par	kan	ğan	kar	şin	çin	tsan

değeri	dz	st	ç̄	h	c	h
okunuşu	dzil	stil	çar	han	can	hae

DÜNYANIN CENNETİ

GÜLELİM DÜŞÜNELİM

Şota ROKVA'dan Çeviren :
Hayri HİNKİLADZE

Turistik gezilerle yurtdışına gidip gelmeler artık bizde de alabildiğine sıklaştı. Birçoklarını bilirim, ününü duyduğumuz büyüleyici ülkelerin cennet bağlarını, deniz mavisiyle doğa yeşilini, kumsallarda salınan yarı çıplak güneş yanığı tunç vücutlu güzelleri görmeğe hazırlanıyorlar. Yine birçoklarını bilirim ki karısının ısrarıyla turizm modasına kendini kaptırmış gezmiş, tozmuş, birçok ithal malı görenek ve alışkılarla evine dönmüş, yakınları arasında yüzü kara, başı eğik duruma düşmüştür.

Ama itiraf edeyim ki şu meçhul cenneti gezme görme arzusu artık beni de için için kemirmeğe başladı. Nevar bunda, gezer tozar yuvama dönerim, hiç değilse içimdeki dürtüden kurtulur rahat nefes alırım diye düşünüyorum.

Bu hallerle dolu bulunduğum bir sırada büro arkadaşlarımdan bir bayan, koltuğunun altında bir turistik fotoğraf albümü ile içeriye girdi. Yabancı dilden pek anlamadığımdan bu albümün hangi ülkeyi tanıttığını bir türlü çıkaramadık. Ama nefis görünüşüyle peyzajlar, bir cenneti andırır deniz kenarı, masmavi gökyüzü, yeşil yamaçlar, güllerle ve çiçeklerle, bezenmiş parklar, meyve bahçeleri, doğanın kucağında oturmuş oteller, gözalıcı plâjlar, bikiniyle dolaşan tunç tenli kızlar, çok katlı, lüks otel ve pansiyonlar ve daha binbir çeşit güzellikler, benim olduğu gibi diğer arkadaşlarımın'da sabrını tüketti. Böyle yaşamanın sırtımızda yük olduğunu hissettik.

— Şu ülkelerde yaşayanlar ölümü bilirler mi acaba? diye göğüs geçirdi arkadaşlardan biri.

— Ne zannettinya... buraya İtalya demişler, diye ekledi, diğer bir başka arkadaş da:

— İtalya olduğunu sanmam ama Bulgaristan sahilleri olsa gerek, dedi. Bir başka arkadaş ise kehanet göstererek :

— Görmüyor musunuz, hiç coğrafya okumadınız mı? Burası bal gibi Sanfransisko'dur, dedi.
okuyucunun her zaman göremediği sayısız renk nüanslarını

— Her neresiyse, şu meçhul yabancı ülkeler insana yaşam verir doğrusu. Şu altın plajlarda bir defa olsun yuvarlanıp kumlanmak, şu durgun ılık koy'da banyo almak, şu balık yapılı tatlı kızların arasında karışıp dolaşmak herhalde dünyaya değer, diye arkadaşlarla düşünce birliğine vardık.

Bundan başka kollektif olarak yurtdışına gezi tertip et-

mek için girişimde bulunmağa da karar verdik. Ancak arkadaşlardan biri :

— Bir bürodan bu kadar kişiye ne izin verirler, ne de diğer olanakları sağlıyabiliriz, diye keyif kaçırıcı laf etti. Diğer bir arkadaş da:

— Direniriz bildiri dağıtıp protesto ederiz, böylece herhalde izin koparabiliriz, diye düşüncesini söyleyerek bizi teselliye çalıştı.

Tam bu sırada Tbilisi Turizm bürosunda görevli bir kız büromuza gelerek iş arkadaşımız olan bayana :

— Masamda turzm dergisini sen mi aldın şekerim? diye sordu. Bizimki'de :

— Ben aldım şekerim, sen müdür beyin yanından çabuk çıkmadığın için sana not bırakıp dergiyi aldım. Özür dilerim, diye cevap verdi.

— Şu dergiye abone olmak olanaksız mı acaba? diye sordum misafir kıza.

— İlginç bulduğunuz birşey mi ilişti gözünüze diye cevapladı. Ben dergiyi açıp içindeki resimlere işaret ederek :

— Bu güzellikler beni büyüledi, deyince, kendini tutamayıp kahkahayla güldü kız. Ben devamla :

— Olanağımız olsa hep birlikte şu cennete gider görürdük, deyince kız yeniden basmaz mı kahkahayı

— Yabancı dil bileniniz yok mu içinizde? Dergideki açıklamaları okuyamadınız mı? diye sordu. Hepimiz ses çıkarmadan hayır, anlamında başımızı salladık.

— İyi öyleyse, size gurup gezileri için olanak sağlarım, diye cesaretle konuştu kız. Boş bulunup bir anlık sevince kapıldık hepimiz, ama bu vaade inanacak kadar da saf değildik hani. Hayretimizi sezen kız ardından :

— Zamanı siz tayin edin, gezide ben de yanınızda olurum. Önceden bana liste verin, bizim otobüsle gideriz, inanmıyor değilsiniz ya, diye ekledi.

— Otobüsle mi? Tanrım bu kız bizi matrağa alıyor galiba? diye bağırmışım elimde olmıyarak.

— Ototüsle İtalya'yı, Amerika'yı, Bulgaristan'ı dolaşmak ha? Belki mümkün ama herşeyden önce şu kızın bizimle alay etmesi gücümüze gitti doğrusu. Arkadaşlardan birisi sitemle:

— Bunu bize yapmamalıydın kızım, diye söylendi. Ama kız pervasız, kurnaz kurnaz gülümsedi ve eliyle hepimize işaret edip masa etrafında toplanmamızı istedi. Elindeki renkli yabancı dergiyi açıp yaprakları üzerinde narin işaret parmağını dolaştırıp :

— İşte, bunlar Batum botanik bahçeleri anlaşılan hiçbiriniz bugüne kadar Batum yöresini merak edip görmemişsiniz.

— Neee...? diye hayretle bağırdık hep bir ağızdan. Bu kız hem yalan söylüyordu, hem doğru. Yalan yanı şu ki, bu resimlerin Batum olmasına olanak yoktu, gerçek olanda şu ki, hiçbirimiz bugüne kadar Acaraya gitmemiştik.

— Evet burası Kobuleti plajları şurası Biçvinta körfezi, şurası Sohumi, şurası da Gagra kıyısı diye sıraladı küçük şeytan bu kez de. Bir arkadaşımız bilgisizliğimizi mazur göstermeğe çalışarak:

— İyi, madem bunlar Batum Botanik bahçeleri, şu Kobuleti Plajları, şu Biçvinta, Gagra, Sohumi'de niçin bugüne kadar bunların böyle renkli resimlerini göstermediniz bize? dedi Sonra kız bir daha tatlı tatlı gülümseyip dergiyi koltuğuna sıkıştırdı ve:

— Grup kurun, liste yapın, zaman seçin, acentamızın otobüsü emrinizdedir, deyip gitti.

— Niye olmasın, niye olmasın, buna engel ne olabilir? diye hep bir ağızdan şamataya başladık.

Böylece yakında biz'de Dünyanın cennetini görmüş olacağız.

- -

ჩვენი სოფელი.

ძალიან ლამაზია ჩვენი სოფელი. იგი მთის ფერდობზე შეფენილი.

სოფელს კოხტა სახლები ამშვენებს. ყველა სახლს აქვს ბაღ-ბოსტანი.

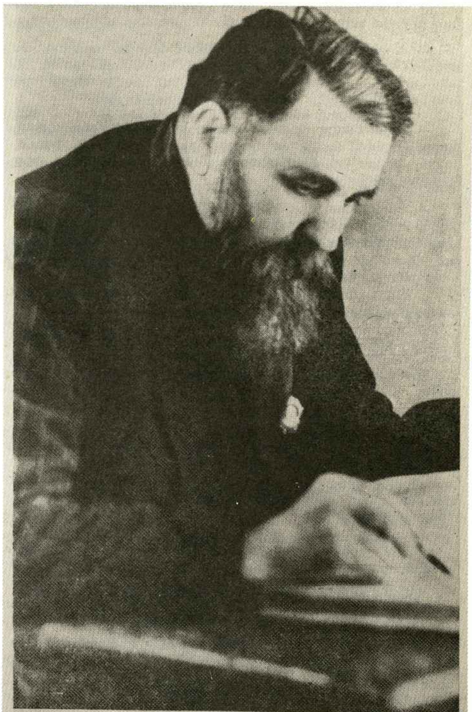
ქუჩები ფართოა. ქუჩის ორივე მხარეს ხეებია ჩარგული.

მთელი სოფელი განათებულია ელექტრონით. სოფლის შუაგულში სკოლის დიდი შენობა დგას.

ჩვენს სოფელში არის ფოსტა, აფთიაქი, საექიმო პუნქტი, ბიბლიოთეკა, კლუბი, ტელეფონი, რადიო.

კოლმეურნეები მანქანებით მუშაობენ.

იზრდება და ლამაზდება ჩვენი სოფელი!

Devrim döneminin büyük şairi Galaktion Tabidze

GALAKTİON TABİDZE

Yaşamı : **Çev. A. Ö. Melaşvili**

1892 de Gürcüstanın Kutais kentinde Çkvişi köyünde doğ du, önce Kutais sonra Tbilisi papaz okullarında eğitim gördü. Mezun olunca Şorapni köyünde öğretmenlik yapmağa baş ladı. Fakat uzun sürmedi öğretmenliği, gazeteciliğe atıldı. İlk şiiri 1908 de «Çveni Kvali», ikincisi «Amirani» dergilerinde yayınlandı. Ondan sonra şiirleri edebi dergilerde çıkmağa başladı. 1972 yılında hayata gözlerini yumdu.

Sanatı hakkında :

Drujba Narodovi gazetesi redaktörü Leonard Lavlinski' nin sözleri :

G. Tabidze'nin şiirleri, insanı sürükleyen. yaklaştıkça yük selen muhteşem dağların doruklarına benzer. Değerli şiirlerinin tanıtılması amacıyla yabancı dillere çevrilmesi yapılmaktan çok uzaktır. Henüz yapılanlar denizde damlalar kadar Rusça'ya kazandırmak için çalışmalar titizlikle sürdürülmektedir. Zaman gelecek, çağdaş büyük Gürcü şairi G. Tabidzenin tüm şiirleri dünyaya yayılacak ve adı çağdaş şair yıldızlar arasına karışacaktır. Galaksi'de Galaktion'nun yıldızı parlayacaktır, demekle şair M. Lukonin çok güzel ifade etmişti şairin yerini.

Ukrayna'lı şair Boris Oleiniki'nin sözleri : Bizde onun yaratıcılığı ve şiirlerine ilgi gün gün artmaktadır. Onun dünyada eşsiz bir şair olduğunu biliyoruz. Değerli şiirlerini en kısa zamanda dilimize çevirmek görevimizdir. Şota Rustaveli, Davit Guramişvili'den sonra Ukrayna'lı okuyucular onu en kısa zamanda zevkle okuyacaklardır.

Gürcü Edebiyatının her döneminde büyük şairler yetişmiştir. Sosyalizmin kurulması fırtınalarında bir şair olmak gerekiyordu. O da G. Tabidze idi. Büyük devrim şairi eskinin yıkılması, yeninin kurulmasını terennüm ediyordu.

Yeni Gürcü şiirinin öncüsü, reformist, söz sanatının eşsiz ustası ve yürekli bir yenilikçisidir.

Şiir, duyan insanoğlunu avutur, umut verir, yüreklendirir bazen neşeden daha gerekli dert ve acı verir. Eğer bunları bir terazinin kefesine koyup tartmak kabil olsa G. Tabidze'nin kitabı bir yüzyılı ağdırır.

G. Tabidze şairane gözlerini, deha, zekâ ve muhayyilesiyle işler, sihirli renklerle birleştirerek düşünce ve duygularını anlatır. Gökkuşağına bakınca bir rengin nerede bittiğini ikincinin nerede başladığını göz güç seçer. G. Tabidze dizelerine okuyucunun her zaman göremediği sayısız renk nüanslarını

ekler. Okur, kah müzikal melodilerle, kah beklenmedik keskin renklerle, kah yeni toplanmış gül demetlerinden çıkan keskin kokuyla dizelerin anlamını sezer.

G. Tabidze yi anlamak için insanı sevmek yeterli değil. Dertlerine eğilmek, paylaşmak, sevinçlerine katılmak, heyecanlarını yaşamak gerek. Bu duygularla doluydu şair. İşte bundan dolayı Sosyalist Gürcüstanın en büyük devrimci şairi ününü kazandı. Kendine özgü türü, zamanına kadar görülmemiş ritm ve çizgilerle devrimi seslendiriyordu.

O çoğu kez yalnız bulunurdu. Ama onun bu yalnızlığı, evreni yaratanın yalnızlığına benzerdi. O kendi dünyasında yaşıyordu, önemsiz ayrıntılarla uğraşacak zamanı yoktu. O yalnız modern Gürcü şiirinin temsilcisi değil, aynı zaman güç yolları aşmak suretiyle Gürcü şiirinin geleceğine de yön vermiştir. G. Tabidze ile devrim, bu iki konu bizim düşüncemizde bir anlam taşımaktadır. Gerçekçi Gürcü şiiri onunla başlar. Ona birçok kez jübile yapıldı hayatında, herbiri gerçek bir halk bayramı olarak ve gerçek Gürcü şiir şenliği olarak kutlandı.

Fikir vermek amacıyle anlaması ve çeviri güç şiirlerinden bir tanesini çevirmeyi denedik, sunuyoruz :

BEN VE GECE

Gece bitip tükenmekte bu dizeleri dizerken,
Kır öyküsü fısıldıyor esen rüzgâr penceremden.
Ay ışığı oluşturur yeryüzünde gümüş yorgan,
Leylâk okşar dallarıyla pencereme çarparaktan.
Lacivert gök ışıl ışıl, yıldızlarla dolu dolu,
Bunun gibi dizelerim hüzün hem düşünce dolu.
Sessiz doğa gizli gizli, pırıl pırıl şavkla dolu,
Issız gece yine öyle benim gibi dertle dolu.
Saklıyorum sırlarımı kalbimin derinliğinde,
Açıklamam hiçkimseye yele bile yeryüzünde.
İçim sızlar, derttaşım yok dostlarımın arasında,
O dertler ki yığılmışlar gizli gizli yüzyıllarda.
Kara kara karanlıklar giremez benim rüyama,
Hiçbir kadın cilvesiyle sızamaz benim sırrıma.
Ne uykular hem şaraplar ulaşamaz sırlarıma,
Alamazlar karanlıklar, yerleşeni varlığıma.
Penceremdeki arkadaş, uyku bilmez yalnız gece
Bilmektedir sırlarımı herşeyimi beyaz gece.
Bilir nasıl garip garip yandığımı sessiz gece,
İki kişi, iki dettaş yeryüzünde, ben ve gece.

Çev. A. Ö. Melaşvili

ÖZLEM

Kaldırarak kollarımı semaya,
Sessiz ve içten dua ediyorum,
Hayalimdeki yurdumu özlemle,
Arıyorum mavi derinliklerde.

Oranın insanını kentlerini,
Taşını toprağını düşlüyorum,
Mavi boşluklara her bakışımda,
Kucaklaşıyorum umutlarla,

Öz yurdumu her ağza alışımda.
Sus diyorlar, bense haykırıyorum.
Ama dilime çekül assalar da,
Düşünmeme engel olamazlar ya.

Mustafa U. Gamişidze

ÇIKACAK KİTAPLAR :

GÜRCÜCE KUR'AN : Bilindiği gibi Kur'an dünyanın birçok dillerine çevrilmiştir. Bu arada çok eski ve zengin bir dil olan Gürcüceye de çevrilmiş bulunmaktadır. Önemli bazı ayetlerini dergimizde dizi halinde yayınlamayı ve sonunda kitap halinde çıkarmayı tasarlıyoruz.

DİDİ MOURAVİ : Büyük Gürcü vatansever ve kahraman Giorgi Saakadze'nin yaşamını öyküleyen heyecanlı bir macera romanı.

GÜRCÜ MASALLARI : Çocukların ve de büyüklerin ellerinden bırakmayacakları, sürükleyici ve ibret dolu resimli masallar.

Aşağıdaki şiirler Rıdvan Y. Babilaşvili tarafından Samsun yöresinde derlenmiş, Fatsalı Emin A. Halvaşi tarafından yazılmıştır.

სულთან ხანუმ

სულთან ხანუმ გეხვეწები,
შენი გული მე მომეცი.
სამი ვაჟი სამი გოგო,
გეყოლება და ბავშვები.
სულთან ხანუმ გეხვეწები,
ბერის ჯინზე მე წამყევი.
ნელა ნელა ამოყევი,
არ დეგესიოს ძაღლები.
კარი ნელა მიმიწიე,
არ გეიღვიძოს მეზობელი.
წასვლის დრო მიმახთინე,
არ შევმლა და არ დევძინო.

მემედი

ნეტავ პეჯაკი შემიკერე,
წელზე შამოჭირვებული.
ნეტავ ადრე დამაქორწილე.
ბევრათ ვარ გაჭირვებული.
მემედი ძია ქალაქში,
ბაღანამ დარჩა აკვანში.
ხმა მომჭკარე მემედავ,
დარჩები მერმე სახლში.

პეჭარა გოგო ფინიკო,
გუშინ თქვენსას ვინიყო.
ორი ქალი ორი კაცი,
თქვი ამბავი რაიყო.
ჩემი სახელი მემედი,
მჩეთის უკან გავველი.
გოგოვ ადრე მე წამყევი.
შენი ქმარი ვიქნები.

ვარდმა გავარდა ცოციდან,
მემედი მუკა უკნიდან.
ნუ მოხვალ მემედო ნუ მოხვალ,
ნენე იყურეფს სახლიდან.
ნელა ნელა ფრინავდა,
შავი ყვავი ზეციდან.
ნენე გამიგიგ ზანონდა,
დიახ უთხრან სახლიდან.

თმა დივინახე შორიდან,
მე გიცანი აქიდან.
ნუ მაწუხეფ მემედავ,
დახ გითხრანდა ახლიდან.

MASALLAR **Çev: H. Hinkiladze**

KIYMETLİ SÖZ

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde köyün birinde yaşlı ve yoksul hayat yaşıyan bir katırcı varmış. Yeryüzünde iki katırından başka hiçbir malı bulunmaz, bunlarla hergün köyden şehire - şehirden köye yük taşır geliriyle ailesini geçindirirmiş.

Gel zaman git zaman kötü gün gelmiş çatmış. Salman adındaki bu adamın iki katırı ölmüş.. Adam üzüntüsünden ne yapacağını bilemez halde düşünüp dururken, karısı Salman'ın bu haline acıyıp:

— Herif, üzüntüden öleceksin. Karagün için şuraya iki altın saklamıştım, al bunu, git pazara kendine iki katır al, işini düzene koy, demiş. Salman pazara gidip satılık katır aramışsa da bulamamış. Bu sırada çarşıda rastladığı bir adam Salman'a:

— Çok değerli bir söz satıyorum, alır mısın? demiş. Salman da:

— Ne biçim sözmüş o? diye sormuş.

— Say paraları, kulağına söyliyeyim.

— Değeri kaç para?

— İki altın, demiş adam.

— Al iki altını, söyle bana şu değerli sözü, deyip adama iki altını vermiş Salman. Adam, Salman'ın kulağına eğilip; (Başına ne gelirse kusuru kendinde ara) diye fısıldamış.

Salman evine dönünce karısı :

— Hani katırlar nerede herif, diye sormuş. Salman :

— Altınlarla çok kıymetli bir söz aldım kadın, deyip tekrarlamış öğrendiğini..

— Kadın bu duruma çok üzülüp :

— Bu basit söze karşılık iki altın verilir mi be adam? diye çıkışmış.

Salman'ın yaptığı bu gülünç alış-veriş padişahın kulağına kadar gelmiş. Padişah Salman'ın tutumuna hayret edip, saraya çağırtmış.

— Be adam o nasıl söz ki iki altın ödemişsin, bu fakir halinle, demiş. Salman :

— Bu sözü kendime satınaldım Padişahım, size söyliyemem, diye cevap vermiş.

— Verin şu adama beş altın, bu sözü söylesin, merakımızı gidersin buyurmuş, Padişah. Salman beş altını cebine indirdikten sonra padişahın kulağına eğilip: «Başına ne gelirse kusuru kendinde ara» demiş.. Söz padişahın hoşuna gitmiş ve Salman'a:

— Her sabah saraya gelip bu sözü bir defa kulağıma fısılda, karşılığında da beş altın alıp git, diye tembihlemiş.

Bunu işiten saray muhafızlarından biri Salman'ı kıskanıp yoluna çıkmış..

— Dünyada iyilikten daha tatlı hiçjbirşey yoktur.. Ben de herkese hep iyilik düşünürüm. Padişahımız sarmısağı çok sever, yeyip huzuruna çıkarsan memnun olur, beş yerine sana on altın verir, diye öğütlemiş. Oysa padişah sarmısağın koyusundan nefret eder, yiyenin boynunu vurdururmuş. Temiz yürekli Salman ertesi günü bolca sarmısak yiyip huzura çıkmış. Padişahın keyfi kaçmış, gazaba gelmiş. Ne varki aklına başka şeyler gelip Salmanı açıkça öldürmek istememiş.

Hergün beş altın verdiğim bu adamın boynunu vurdursam halk hazinemin boşaldığına hükmeder. İyisimi buna değişik bir ceza uygulıyayım demiş ve emretmiş :

— Salman'a bugün beş yerine on altın verilsin. Sana bir de yazılı ferman vereyim hergün saray fırınından ekmeğini parasız al, demiş.

Salman sevinçle mektubu fırına götürürken kendisine akıl veren saray muhafızı yine önüne çıkıp:

— Tavsiyeme uydun, itibar gördün mü? diye sormuş.. Salman da:

— Teşekkür ederim, dediğini yaptım, padişahımız memnun olup beş yerine on verdi diye cevaplayınca, kıskanç muhafız bu kez de:

— O elindeki mektup ne? diye sormuş. Salman:

— Bu, fırından hergün bedava ekmek almam için fermandır, demiş.. Muhafız, bu habere çok öfkelenmiş ve kıskanmış.

— Efendi, sayemde zengin oldun. Mektubu bari bana ver, iyiliğime karşılık diye ricada bulunmuş. Salman iyiliği iyilikle karşılamak amacıyle fermanı muhafıza vermiş.

Ertesi günü Salman Saraya gittiğinde muhafızı ortalarda göremeyince şaşırmış. Huzura çıktığında bu defa padişah şaşırmış..

— Dün sana verdiğim fermanı fırına götürmedin mi? diye öfkeyle sormuş.. Salman:

— Çok yaşa padişahım, götürmedim.

— Niçin?..

— Haşmetlim o kâğıdı muhafızınıza verdim. Bana yaptığı iyiliği ödedim. O bana sarmısak yiyip huzurunuza çıkarsam, daha çok bahşiş alacağımı tavsiye etmişti de...

Padişah bir süre düşünüp acı acı gülümsemiş ve Salman'a:

— Demekki muhafızımı iyi anlıyamamışım, çok kıskanç adammış o. Kâğıda yazdığım ferman şuydu:

«Bu fermanı getiren adam diri diri fırına atılsın, kabahatının cezasını caniyle ödesin.» Muhafızım fesatlık ettiği için cezasını caniyle ödedi. Senin iki altına satın aldığın sözün anlamını şimdi daha iyi anladım.

— —

YOKSUL LAZ'IN SON DİLEĞİ

Çev : H. Hinkiladze

Bir zamanlar Çoruh vadisindeki köyünde yoksul hayat yaşayan bir laz, para kazanmak için İstanbula gitmiş. Taşı toprağı altın diye anlatılan İstanbul'da; bir aşağı, bir yukarı gezinirken, cebindeki parasını da tükettiği halde iş bulamamış. Başıboş Galata köprüsü üzerinde gezindiği sırada yanına tanımadığı bir adam yaklaşarak;

— Delikanlı, böyle içini karartan derdin ne, diye sormuş, Laz da:

— Uzak yerden, Çoruh boyundan geldim, iş bulamadım, cebimdekileri de harcadım, aç ve yorgunum, diye cevap vermiş. Adam Laz'a:

— Be adam para dediğin de ne ki, biz ona değer vermeyiz, düş arkama demiş. Laz bu ilginç adamın peşine düşüp, önce yemek yemişler, sonra kahvehaneye gitmişler, sonra yabancı ayrılıp gitmiş. Laz bir süre daha dolaşıp yorulunca yine mucize beklemek üzere köprüye gidip beklemeğe başlamış. Bakmış yine bir tanımadık adam yanında belirip :

— Kimsin, bu perişan kılıkla ne bekliyorsun, diye sormuş. Laz da:

— Uzaklardan iş aramağa geldim, bulamadım, param kalmadı, diye cevap verince, adam yine hayretle Laz'a:

— Be müslüman, para dediğin ne ki, burada ona itibar edilmez, düş peşime de seni bir güzel giydireyim diye Laz'ı alıp bir mağazaya götürmüş. Tepeden tırnağa donattıktan sonra da çekip gitmiş. Laz bir süre daha dolaşıp iş aradıktan sonra ümitsizce köprüye gitmiş. Az sonra ensekökünde bir nefes ve bir ses:

— Hemşehrim burada aylak aylak ne bekliyorsun, niçin çalışmıyorsun, diye sormuş. Laz:

— Yabancıyım, iş bulamadım, perişanım, diye cevap verince, adam:

— Paradan, puldan söz etme, onlar burada geçmez. Sanatın var mı, ne iş yaparsın bakalım, demiş. Laz da:

— Saat tamircisiyim, cevabını vermiş. Adam Laz'ı alıp bir saat tamircisine götürmüş, eline iş vermişler, çalışmaya başlamış, ama bir ay geçtiği halde Laz'a ücret veren olmayınca, Laz endişelenip:

— Hani benim emeğimin karşılığı, diye sormuş. Dükkân sahibi hayretle Laz'ı tetkik edip:

— Burada para ile iş görülmez, bedavadan yiyor, içiyor, giyiniyorsun ya yetmez mi, demiş.

— İyi - demiş Laz ve eklemiş - Beni everin, madem, ev bark sahibi olmak istiyorum, demiş. Oradakiler de:

— Seni evermek kolay ama şartları var, anlatalım, işine gelirse everelim: Evlendiğinde günde beş vakit namaz kılacaksın, Ramazanlarda orucu aksatmayacaksın, sık sık Kur'an okumalısın, yapamazsan cezan ölümdür, demişler. Laz hiç düşünmeden:

— Bu işler çok basit, aksatmadan yaparım, deyince münasip bir kadın bulup, evermişler. Laz beş vakit namaz kılıyor, oruç tutuyor ve arada bir kur'an okuyormuş. Birara bu işlerden usanıp kendi kendine:

— Evimin dört duvarı arasında namaz kılmadığımı, oruç tutmadığımı kim bilecek, deyip namazı, orucu terketmiş. Bu durum kısa zamanda Kadı'nın kulağına gitmiş, Laz'ı huzuruna getirtip:

— Allah'la arandaki akdi bozdun, seni idam edeceğiz. Ancak bizde âdettir, ölmeden önce üç dilekte bulunabilirsin. Biz yerine getiremezsek idamdan kurtulursun, demiş. Laz kara kara düşünürken aklına bir çare gelmiş ve kendi kendine şöylenmiş:

— Bu memlekette para diye bir şey yok, ellerinde bunu istersem bulup getiremezler, bende canımı kurtarırım diye düşünüp Kadı'ya dönmüş:

— Bana bir tekne dolusu altın ilra verin, demiş. Az sonra bir tekne altın lira önüne getirilmiş. Laz şaşırmış, ama bu defa başka çıkar yol bulmuş aklınca:

— Vezirin karısını istiyorum, demiş. Bu isteğini de yapmışlar. Hayatından ümidini kesen Laz Kadı'ya:

— Son dileğimi düşünmek için bana bir gece mühlet verin demiş, izin alıp evine gitmiş. Bir gece boyunca düşünmüş, taşınmış. Ertesi günü omuzuna kocaman bir balyoz koyarak doğruca Kadı'nın huzuruna çıkmış. Kadı:

— Hadi bakalım, son dileğini de bildir, işini bitirelim, deyince, Laz:

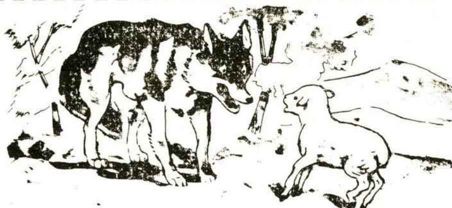
— Artık yaşama umudum kalmadı, son dileğimi yerine getirin, huzur içinde öleyim. Şu balyozla senin kafana üç defa,

burada bulunan seyircilerin kafalarına da birer defa vurmak istiyorum, deyince millet salondan sıvışmış. Kadı bu isteği üzerine Laz'a:

— Serbestsin, serbestsin, diye hüküm verip, salondan kaçmış.

Bizim Laz bir tekne dolusu altını ve karısını alarak memleketine dönmüş. Ahır ömrünü köyünde akrabası ve ailesiyle mutlu geçirmiş..

- -

მგელი და ბატკანი.

ცხვრები ტყის პირას მოვდნენ. ერთი ბატკანი ფარას ჩამოშორდა.

დედამ უთხრა:

— შორს ნუ წახვალ, შვილო, უბედურებას არ გადაეყარო!

ბუჩქის უკან მგელი იყო დამალული.

— დედას არ გაუგონო! ეგ უკვე ხანში შესულია, სიარული ეზარება და შენც იმიტომ გიშლის სირბილს. გაიქეცი მინდორში და ირბინე! — წასჩურჩულა მგელმა ბატკანს.

ბატკანმა დაიჯერა და ტყისკენ გაიქცა. მგელსაც ეს უნდოდა: მივარდა ბატკანს და ბუნაგისკენ გააქანა.

KAPLAN POSTLU ŞÖVALYE

ŞOTA RUSTAVELİ — Çev: A. Ö. MELAŞVİLİ

Geçen sayıdan devam

PADİŞAH ROSTEVAN İLE AVTANDİL'İN AVA ÇIKMASI

74 Sabah erken genç AVTANDİL selâmladı hükümdarı,
Kızarmıştı közler gibi onun yakut yanakları.
Başına bir kızıl çalma, belinde vardı hançeri,
Sultana «buyurun» dedi, kaydı atı kartalvari.

75 Silahlanıp giyindi Şah ata bindi çıktı ava,
Ortalara alınmıştı tüm ormanlar, vadi, ova.
Dağıldılar kullar dağa, hayvanları kova kova,
Yarışmacılar yerlerini aldılar gergin hava.

76 Şah buyurdu: «Oniki kul çıkıp gelsin şu ortaya,
Ok getirsin yay da versin biz attıkça saya saya.
Atılan oklarla yaralı avlar iyi sayıla.
Başladı hayvanlar akın akın gelmeğe ortaya.

77 Vahşi hayvan sürüleri şaşkın şaşkın geldi düze,
Meral, arslan, çöl eşeği, dağ keçisi çıktı düze.
Görmeğe değer görünüm, kula, ağaya herkese,
Atılan oklar saçıldı gökte süzüle süzüle.

78 Kaplar güneşin önünü atların tozdan dumanı,
Dereler gibi akmıştı hayvanların kızıl kanı.
Sadakta ok tükenince kullar verdi başkasını,
Yaralanmış hayvanların oracıkta çıktı canı.

79 Avlak bölgeyi geçtiler sürüleri kova kova,
Hep kırdılar hayvanları hoş gelmedi bu Tanrıya,
Çöl kızardı lale gibi girdi onlar bin günaha,
AVTANDİL için dediler: «Maşallah servi boyluya.»

80 Böylelikle bütün çölü geçti bizim kahramanlar,
Ulaştılar bir dereye, kenarında kayalık var.
Balta girmez bir ormana sığınınca tüm hayvanlar,
Bakakaldılar arkadan çaresiz bütün avcılar.

81 «Ben kazandım» diyorlardı gülerek yarışmacılar,
Yanyana şakalaşarak birbirine takılırlar.
Biraz sonra geldiler onları izleyen avcılar.
Şah buyurdu : «Kim kazandı, doğru söyleyin ey kullar?»

82 «Size şimdi gerçeği söyleyeceğiz biz açıkça,
Ey hükümdar, bizi bugün kesseniz de parça parça.
AVTANDİL'in sizden üstün hüneri var doğrusu ya,
Okundan sağ bir tek canlı kurtulmadı Allah var ya.

83 «Tam ikibin hayvan ölmüş attığımız bu oklardan,
AVTANDİL'in vurdukları yirmi sayı fazla sizden.
Bir oku boşa gitmedi, gördüğümüz değil yalan,
Attığınızın çoğunu birbir topladık yerlerden.»

84 Bu haberden incinmedi o hükümdar zerre bile,
Öğrencinin hünerine çok sevindi güle güle.
Pek severdi AVTANDİL'i aşık gibi bülbül güle,
Artık onun ne tasası ne derdi var bundan böyle!

85 Attan inip her ikisi çekildi bir gölgeliğe,
Askerlerin sayıları sığmıyordu yere göğe.
Oniki kul sokulunca şırıl şırıl bir dereye,
Başladılar bakmağa suya kayaya hayat diye.

ARAP PADİŞAHININ KAPLAN POSTLU ŞÖVALYEYİ GÖRMESİ

86 Gördüler bir garip yiğit su başında ağlar halde,
Sanki arslan, yağız atının dizginleri eelinde.
Koşum, eyer, kamçı kılınç işlemeli incilerle
Islanmıştı yanakları candan çıkan gözyaşıyla.

87 Elbisenin üstünde hırkası var kaplan postundan,
Başındaki papağı da dikilmişti aynı posttan.
Elindeki kırbaçıysa daha kalındı kolundan,
Görünümü gören kullar donakaldı şaşkınlıktan.

88 Şah buyurdu : «Kimmiş garip giyinmiş o yakışıklı?
Bir kula da buyruk verdi: «Haydi var git ol yürekli,
De onu ki, istiyorum orduma yazılmasını,
Gelsin bir yol huzuruma açıklasın kimliğini.»

89 Bir kul gitti bağrı yanık O yiğitle konuşmağa,
Şövalyeyse yanık yanık ağlıyordu başı önde.
Akıyordu billur yaşlar gözlerinden yağa yağa,
Kul sokuldu çıt etmeden yabancının ta dibine.

90 Ağzı açık dili donmuş kalakaldı şaşkınlıktan,
Daldı seyre uzun süre, durdu yürek çarpıntıdan.
«Sultan sizi buyuruyor» diye seslendi, yakından.
Yiğit duruyordu kaya gibi habersiz Dünyadan.

91 O yabancı habersizdi gelen kulun varlığından,
Orduların komutanı Padişahın çağrısından.
Bağrına düşen ateşten, hıçkırarak ağlamaktan,
Kanlı yaşlar karışıyordu gözlerine, yanmaktan.

92 Kendi burda düşüncesi güdümlüydü uzaklardan,
Şahın emri yinelendi bir kez daha ta yakından.
Ama yine hiç tınmadı, O yabancı sızlanmaktan,
Güle benzer dudakları kapanmış kıpırdamadan.

93 Eliboş döndü geriye, kul sonuç alamayınca
Dedi şaha : «Sultanım ilgisizdir buyruğunuza.
Nasıl ki göz kamaşır, yürek hoplar şimşek çakınca,
Öyle ağzı açık kaldım, duymadı bakmadı bana.»

94 Şah şaşırdı bu olaya kalbi çarptı öfkesinden,
Önünde aleste duran oniki yiğide birden
Dedi : «Silahları alın döğüş çıkabilir birden,
Gidip getirin, kimmiş O yabancı orda bekleyen.»

95 Kullar varınca oraya parıldadı kılınçları,
Açtı gözünü o zaman of çekerek O yabancı.
Bir de baktı ki ne görsün kuşatmışlar çevresini :
«Vay başıma gelen» deyip başka bir söz söylemedi.

96 Elleriyle sıcak kanlı gözyaşlarını silerek,
Kılıncını kalkanını çabucacık düzelterek,
Atladı atına sözlere hiç kulak asmayarak.
Kimseye aldırmadan uçtu ters yöne doğrularak.

97 Kullar apansız atıldılar geçirmek için ele,
Ama birden ne olduysa karıştılar birbirine.
Gazaba gelen yiğit çarptı birini öbürüne,
Bölmüştü iki parçaya, kimisini kamçısıyla.

98 Şah saldı yandaşlarını şövalyenin üzerine,
Kaçan yiğit uçuyordu bakınmadan hiç ardına.
Yaklaşanı acımadan seriyordu hep yerlere,
Başların havada uçtuğunu gören şaştı buna.

99 Şah da atladı atına AVTANDİL'le düştü yola.
Dağ gövdeli Şövalyeyse süzülüyor sağa sola.
Atı ceylan kendi güneş ışıltılar sala sala,
Yetişti ha yetişecek baktı peşindeki Şaha.

100 Yiğit kamçıladı atı şahı ardında görünce,
Uçtu o an gözlerden ve de nokta oldu ufukta.
Sanki gök yutmuştu ya da girmişti yerin dibine,
Rastlanmadı izine aradılarsa da her yanda.

101 O dağ senin bu dağ benim dolaştılar dağlar taşlar,
Bir sır olup çıktı göğe ne izi var ne tozu var.
Avcılar matem için inildiyor yaralılar,
Şah buyurdu : «Mutlu günüm sona erdi arkadaşlar!»

102 Aldı yine : «Mutluluğum hoş gelmemiştir Feleğe,
İşte bundan dönüştürdü sevincimi üzüntüye.
Ölüme dek yaraladı yok artık bana bir çare,
Ama umudum Tanrıdan şükür yine şu halime.»

103 Böyle deyip yüce Sultan üzgün yorgun döndü geri.
Hiç kimseyi istemedi, aha döndü sevinçleri.
Dağıldılar birer birer yandaşları, avcıları,
«Tanrısal yazgı böyleymiş» diyorlardı bazıları.

104 Girdi özel odasına derde düşen koca Sultan,
AVTANDİL de oğul gibi ayrılmadı hiç yanından.
Herbiri bir yana gitti çıktı vezirler salondan.
Sazlar sustu yas başladı çıktı sazcılar saraydan.

15 TİNATİN babası Şahın yenilgisini duyunca,
Işıltılar saça saça kalkıp gitti kapısına :
«Uyanık mı uykuda mı?» sorunca O kapıcıya,
Cevap aldı : Yüzü solgun derin derin düşünmekte,

106 «Yalnız AVTANDİL yanında eşlik etmektedir ona,
Dertlenmesi şu ki yabancı bir yiğit görmüş avda.»
TİNATİN der : «Gidiyorum görmem gerekmez şu anda,
Geldiğimi bildirirsin eğer ki beni sorarsa.»

107 Şah sordu bir süre sonra : «Hani benim kızım nerde?
Odur benim mutluluğum varım yoğum yeryüzünde.»
Kapıcı der : «Yüzü solgun buradaydı biraz önce,
Ayrıldı sizin dertli olduğunuzu öğrenince?»

108 Şah buyurdu : «İstiyorum gidip onu çağırmanı.
Söyle ona : (Neden beni bir görmeden gittiğini,
Bana çare bulmasını, derdimi dağıtmasını.
Ona birbir anlatayım üzüntümün nedenini.)»

109 TİTANİN de hemencecik kalkıp gitti babasına.
Yüzü aydın ışıl ışıl benziyordu dolunaya.
Kucaklayınca babası oturunca yamacına.
Aldı sözü : «Ne gerek var benim seni çağırmama?»

110 Aldı kızı : Hükümdarım siz üzüldüğünüz zaman,
Yiğitler bile korkudan geçemezler yanınızdan.
Söner yeri aydınlatan tüm yıldızlar gamınzdan.
Yanmaktansa işi oluruna bırakmalı insan.»

111 Şah buyurdu : «Güzel kızım, bugün derdim çok olsa da,
Seni görünce içim açılır benim bu Dünya'da,
Ve de bütün tasalarım uçar senin huzurunda.
Dinle hak ver, beni yakan olayı anlatayım da.

112 «Bugün avda gördüm Kaplan Postlu garip bir şövalye,
Yüzünden saçılan nurlar yayılmıştı çevresine.
Öğrenmek kabil olmadı neden ağlar yanar kime.
Çağrıma uymayınca öfkelenip düştüm peşine.

113 «Farkedince ata bindi gözyaşını silerekten,
Peşine takılanları öldürdü aman vermeden.
Şeytan gibi yitip gitti insan gibi görüşmeden,
Hayal mola gerçek mola anlamadan göremeden.

114 «Şaşmaktayım, düşmüydü neydi, kimdi O yiğit dertli?
Ordumu kırıp geçirdi kan akıttı sel misali.
Görmemiştir buna benzer bir olayı insanoğlu.
Düştüm Tanrının gözünden, bugüne dek şen vu mutlu.

115 «Onun verdiği nimetler acılara dönüşmüştür,
Geçti ömrün hoş günleri bugün Dünya bana dardır.
Artık bana yaşam yüktür bak ne yaslı günüm vardır,
Kimse beni avutamaz herkes buna yanmaktadır.»

116 Kız buyurdu : «Bağışlayın Hükümdarım, derim size :
Tanrıya da yazgıya da çıkma karşı haksız yere.
Esirgeyen Bağışlayan acıyarak bakaz size,
Kötülükleri yaratan iyilik de yapar bize.

117 «Şunu sâlık veririm ben, ey sultanların Sultanı :
Kırallığın çok engindir dile sığmaz sınırları.
Adam gönder arasınlar Dünyanın dört bucağını
İnsan mıdır şeytan mıdır öğrensinler olanları.»

118 Şah ROSTEVAN çok beğendi kızının önerisini,
Başını eliyle tutup öptü onun yanağını.
Buyurdu şah : «Sağol kızım yapacağım dediğini,
İnanıyorum ben sana pekiştirdin yüreğimi.»

119 Yeryüzünün her yanına haber saldılar, tezelden
Buyruk çıktı : «Haydi gidin geri durmayın gayretten.
Arayıp bilgi derleyin garip dertli Şövalyeden,
Gidemediğiniz yerlere mektuplar yazın hemen...»

120 Görevliler gideli yıl geçti bu süre içinde.
Aradılar O garibi sağda solda her yanlarda.
Ama gören ölümüyle rastlanmadı şu Dünyada.
Görevliler döndü en son yorgun elleri koynunda.

121 Aldı onlar : Şahım, Yeryüzünü gezdik karış karış,
Ama yine bulamadık Şövalyeyi, iz koymamış.
Onu gören bir fani yok, anlaşılan yurt tutmamış,
Bağışlayınız görevden başkasına düşsün bu iş.»

122 Aldı Sultan : «Doğruymuş çıkan sözler kızın ağzından.
Su kenarında gördüğüm ya bir hayal ya ki şeytan,
Gökyüzünden birden inen ya bir hasım ya ki düşman,
Derdimi bir yana koyup geri durmam mutluluktan.»

123 Derdemez gereği yapılarak ferman çıktı hemen,
Şarkıcılar ve sazcılar çağrıldı ülkelerden,
Dağıtıldı hediyeler kucak kucak hazineden,
Tanrının bir ölümlüsü görmemiştir böyle şölen.

Devamı var.

TBİLİSİ (TİFLİS)

Çev : Refik K. ÇAVLEİŞVİLİ

Dünyanın en eski kentlerinden olan Tbilisi, Sovyet Gürcüstan Cumhuriyetinin başkentidir. Nüfusu 1.000.000, olup, deniz düzeyinden yüksekliği 380 - 500 dir. İçinden Mtkvari (Kura) ırmağı geçer.

Tbilisi yakındoğunun ticaret yollarının kesim noktasında kurulmuştur. Bu özelliği nedeniyle öteden beri ekonomik, kültürel ve politik yönden önem taşımaktadır.

Tarih : Tbilisi, Kıral Vahtang Gorgasali tarafından kurulmuş, oğlu Daça tarafından başkent yapılmıştır. Kentin kurulması şöyle bir efsaneye dayandırılır : Bir gün Kıral V. Gorgasali'nin avlakta okla vurduğu sülün süzülerek uzakte bir yere düşer, Adamları biraz sonra avı haşlanmış olarak getirirler. Nedenini öğrenmek için hep birlikte sülünün düştüğü yere gidlir. Bakarlar ki orada sıcak su kaynakmaktadır. İnceleme sonunda suyun çok şifalı bir kaplıca olduğu anlaşılır. Bunun üzerine Kıral burayı yerleşim yeri olarak secer ve kent kurar.

Kıral Davit Ağmaşenebeli, (Yapıcı) 12. yüzyılda Arap egemenliğine son verdikten sonra, Tbilisi yine başkent olur. Hızla ımar edilerek yakın doğunun ticaret ve kültürel merkezi haline getirilir.

Kurulduğundan buyana Arap, Moğol, Timur, İran vb. Emperyalistler tarafından kırk kez yakılıp yıkıldığı halde, her defasında yeniden ayağa kalkmasını başarmış tarihi bir kenttir. 1966 yılında yakındoğunun, metrosu bulunan, yegane kenti oldu.

Ekonomi : Sovyet yönetimi kurulduktan sonra daha hızlı kalkınan Tbilisi çağın tekniğine ayak uydurarak Sovyetlerin ve yakındoğunun en gelişmiş kenti haline geldi. Organize sanayi bölgesinde elektrikli lokomotif, takım tezgâhları, her çeşit metal işleme, elektrik sayaçları, elektrik motorları, çay toplama makineleri, şarap üretim tesisleri tekstil fabrikaları vb. yer almaktadır. Mamulleri öbür Sovyet Cumhuriyetleri ve yabancı ülkelere ihraç edilmektedir.

Eğitim, Kültür : Tbilisi, kültür ve bilim alanında da en ileri ülkelerle yarışmaktan geri kalmamaktadır. Bu cümleden olarak Başkentte yüzden fazla bilimsel araştırma ve akade-

mik öğrenim kurumları bulunmaktadır. Tbilisi Devlet Üniversitesine bağlı 16 fakülte ile Teknik Üniversiteye bağlı 15 fakülte mevcuttur. Bütün bu yüksek öğrenim kurumlarında, çoğunlukla Gürcüce eğitim gören elli binden fazla öğrenci bulunmaktadır.

Biri Ermenice, biri Rusca, dördü Gürcüce temsiller veren 6 adet tiyatro salonu, opera binası, konser salonu, arkeoloji, etnografya, sanat müzeleri, ülkenin her yöresinden eski yapı örneklerini içeren park müze, sirk ve spor salonları vb. nice kurumlar bulunmaktadır. Üç kanaldan yayın yapan renkli televizyon ve radyo kurumları birçok yayınevleri mevcut başkentte.

Turizm : Kurulduğundan bu yana geçen 16 yüzyıldan örnekler bulunan dini, askeri, sivil tarihi yapıtları, müzeleri, şifalı suları, doğası, temiz otelleri, sıcak ve konuksever halkıyla çok güzel ve eşsiz bir turist kenti Tbilisi.

ჯიუტი თხები

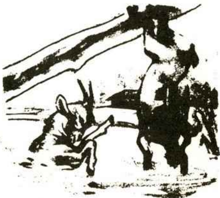

მდინარეზე ვიწრო ხიდი იყო. ამ ხიდზე ორი ჯიუტი თხა შეხვდა ერთმანეთს. გვერდის აქცევა შეუძლებელი იყო. ერთ-ერთს უკან უნდა დაეხია და გზა დაეთმო.

— უკან დაიხიე! — უთხრა ერთმა მეორეს.

— ნურას უკაცრავად! რატომ უნდა დავიხიო? მე პირველი ამოვედი ამ ხიდზე. შენ თვითონ დაიხიე!

არც ერთს არ უნდოდა უკან დახევა. მოუვიდათ ჩხუბი. დაეჯახნენ ერთმანეთს რქებით.

ჯიუტმა თხებმა თავი ვეღარ შეიმაგრეს და ყირამალა გადაეშვნენ წყალში.

folklor

Batumi.Acara Halk Türküleri Topluluğu

GÜRCÜ HALK MÜZİĞİ

İberya Ö. Melaşvili

Gürcü halkının özelliklerinden biri de türkü ve ulusal oyunlara olan tutkusudur. Fırsat buldukça şarkı söylenir. Mısır tarlasını çapalarken ya da başka bir tarım işi yaparken düzgün sıralar halinde dizilen erkekler düzdükleri şiirleri türkü halinde söylerler. Koro aynı zamanda tempo ödevini görür. Tempo yavaştan başlar, sonradan hız kazanır. Çalışma temposu da müziğe uyar. Tarlanın kenarına gelince türkü ve koro birden durur. Çapalama düzeni kurulnca yeniden başlar.

Yalnız son yılların müzikologları değil, eski çağların bilginleri olan Heredote, Pline ve Strabon da yapıtlarında Gürcülerin müzik yeteneklerinden, söz etmişlerdir.

Prof. Cavahişvili, eski elyazmaları üzerinde yaptığı derin incelemeler sonunda 1938 de Tbilisi'de yayımlanan «Gürcü Müzik Tarihinin Ana Sorunları» adlı kitabında şu sonuçlara varmıştır:

1 — Gürcü müziği çalgılara uygun olduğu kadar ses olanaklarına da uygundur.

2 — Mükemmel çok seslidir.

3 — Kontrpuan (Bir çok melodi çizgisinin üstüste getirilmesine dayanan beste tekniği) ve füg (çok sesli) unsurlarını kapsar. Dağınık sesler yolundan uyumlu seslere karakterize edilir ve çoğu kez dörtlü, beşli paralellerle gelişir.

Prof. Cavahişlili Gürcü Halk Müziğinin doğuşu üzerine şöyle yazıyor: «Putperestlik devrinde şarkı söylemekle dansetmek biribirinden ayrılmazdı. Müzik dansa bağlıydı, kaynağını burada aramak gerekir.»

Gürcülerin müzik çalgıları için geleneksel bir adları var: Sakravi, kelime anlamı, vurulan, çarpılan, çalınan, çalgı'dır.

Öbüryandan kutsal kitaplarda Gürcülerin ataları Tubal ya da (Tobal) ların ilk müzik çalgılarının yaratıcıları olduğu anlatılmıştır. Burada Gürcülerin önceleri vurgulu çalgılara sahip olduğu, sonraları telli ve nefesli çalgıları yarattıkları yargısına varılabilir. Eskiden tele Gürcüde «Cali» denirdi. Bu kelime Mingrelistan'da ağaç anlamına gelir. Sonraları ağaç yerine daha yumuşak ve elastik bir malzeme olan hayvan derileri ve bağırsak kullanıldı.

Gürcü Müziğinin ne denli gerilere gittiğini saptamak olanaksız ise de, zamanımıza dek ulaşmış birçok şarkıların sözlerinden putperestlik devrine uzandığını belirleyen izler bulunmaktadır.

Çok eski bir müzik kültürü ile yoğrulmuş bir ulusun bu konuyu eğitim yoluyla da öğrenmesi doğaldır. Nitekim tarihçi Giorgi Merçul'un yazmalarından, Gürcüstan'da IX. yüzyıldan önce okullarda müzik kural ve kavramları öğretildiğini biliyoruz. Diğer yandan, halen Tbilisi Tarih Müzesinde bulunan Mihael Modrekili'nin X. yüzyılda parşömen üzerinde yazdığı 700 sahifelik elyazmasındaki dini marşlar, çok eskidenberi bir müzik kuramı, terminolojisi ve de ulusal nota sistemi mevcut bulunduğunu göstermektedir.

Tüm müzikologlar, Hıristiyanlıktan çok öncedenberi, Gürcülerin, deyimi ve terimleri günümüze dek ulaşan, 7 ayrı sese yükselebilen şaşılacak bir çok sesli müzikleri bulunduğu konusunda birleşmektedirler.

Halen Batı Gürcüstanın Guria bölgesinde halk beş sesli şarkılar söylemektedir. Eski melodiler geleneksel olarak soydan soya, ağızdan ağıza zamanımıza dek ulaşmıştır. Bunlar herhangi bir kurala sığmayan özlü bir müzik geleneği ile yoğrulmuş bir halkın, sevinç ve üzüntü nağmeleridir.

Pekçok batılı müzikolog, hıristiyanlık öncesinden izler bulunan çok sesli Gürcü müziğiyle ilgilenmiştir. Bunlar arasında Amerikalı M. M. Alexandre Tcherepnine, Fransız M. Paul Arma ve Alman Dr. Karmann'ı sayabiliriz.

Putperestlik döneminde dinsel törenler, savaş ya da günlük yaşamı anlatan danslarda, hareket ve müzik biribirinden ayrılmaz, yani dansla ,müzik eş, özdeş ve içiçedir. Asur, Hitit, Babil ve Sümerlerde olduğu gibi eski Gürcüstan'da da dans ve müzik içiçe olup, çok yaygındır. Öyle ki oyun oynamayan ve şarkı söylemeyen kişi düşünülemez. Bu şarkı ve dans geleneği bugün Gürcüstan'ın dağlık Svaneti bölgesinde halâ sürdürülmektedir.

Gürcüstan Etnoloji ve Müzikoloji Komisyonu köy, köy, kent, kent dolaşarak bugüne dek 10.000 kadar şarkı derlemiştir.

Bu yazı dizimizde Gürcü Halk Müziğinden örnekler sunmağa çalışacağız. İlk örneğimiz bir Artvin Türküsü: Cilveloy Nanayda. Bu salt bir türkü olmayıp ,kadınlı erkekli halka halinde oynanan bir oyunla icra edilir. Düğün ve eğlentilerde Gürcü köylerinde biraz değişik şekillerde söylenerek oynanmaktadır. Halk o derece tutumuş ve benimsemiştir ki, TRT televizyon seyircilerine öğretmek gereğini duymuştur.

cilveloy nanayda

Akordiyon 6/8

Dolideki ritm 6/8 — etc..

Akordiyon

Lam. Rem. DoM. SolM. Lam.

Solo

1-İn-dum de-re | ir-ma-ği oy | na-nay-da | cil-ve-loy | na-nay-da

2-Gel-dum se-ni | al-ma-ya oy | na-nay-da | cil-ve-loy | na-nay-da

Koro

Cil-ve-loy na-nay-da

Solo

Zey-tun da-li | kir-ma-ği oy | na-nay-da | cil-ve-loy | na-nay-da

Baş-la-dun ağ | la-ma-ya oy | na-nay-da | cil-ve-loy | na-nay-da

Koro

Cil-ve-loy na-nay-da

Solo

Nay-da-na-ni | nay-da-na-ni | ni-nay-da | cil-ve-loy | na-nay-da.

Koro

Nay-da-na-ni | nay-da-na-ni | ni-nay-da | Cil-ve-loy | na-nay-da.

El çırpma 6/8

APHAZ HALK TÜRKÜLERİ

Çev. H. Hinkiladze

Aphazya, Gürcüstan Sovyet Cumhuriyeti'ne bağlı bir Muhtar Cumhuriyet'dir. Aphazlar, çok eski tarihlerden bu yana Batı Gürcüstan bölgesinde, yani bugünkü Abhazya ulusal toprağında Gürcü boyları ile içiçe, kardeşçe yaşaya gelmişlerdir. ,

Abhazya halk türküleri tür ve içerik bakımından çok renk li ve zengindir. Bu türküler geleneksel olarak iki seslidir. Üst ses sürekli soliste aittir. (Bazen bu ses falsolu hecelerden de oluşabilir.) Diğer sesler ise tek sesli kadın sesleridir. Bundan başka çok tanınmış bir icra biçimi daha vardır : Erkek-kadın diyaloglu türkü biçimleridir bu. Bu türde de çalgı ve koro, gruba eşlik eder.

Çobanlık, avcılık, ekme çapalama ve hasat konulu türkülerle, yaşamın içinden, yani, minni, aşk ve güldürü konularını içeren türküler Abhazya'da çok ünlü ve popülerdir. Buna ek olarak yine aynı derecede popüler parçalar da vardır. Düğün törenleri, ünlülerin ölümlerine yakılan ağıtlar, ulusal dans havaları ve yurt sevgisini yansıtan epik parçalardır bunlar.

KAYALIKLAR TÜRKÜSÜ
(Ahra yazku Aşa)

Kayalıklar ya da uçurumlar türküsü diyebileceğimiz bu Aphaz halk türküsü çok yaygın Balad türünde bir türküdür. Bu parça iki avcı kardeşin başından geçen trajik bir olayı konu eder bizlere. Bu öykü özetle şöyledir;

İki kardeş birlikte ava giderler. Gün boyu dağ keçilerinin peşinden koşturup yorgun düşerler. Üstelik hava da kararmıştır ve kardeşlerden büyüğü yalçın bir kayanın doruğunda kalmıştır. Durumu kritiktir, en ufak bir dengesizlik ya da bir anlık bir aymazlık ölümüne neden olur, uçurumlara düşüp parçalanmasına yol açabilir. Küçük kardeş bu endişe ile doludur. Ağabeysine masallar, öyküler anlatır. Şarkılar söyler, böylece onun sabaha dek dinç kalmasına çalışır Ne varki ağabeyisine kayanın tepesinde uyku basar, ölüme teslim olmuş gibi dikkatini dağıtır. Bunu gören aşağıdaki kardeş onu ayık tutabilecek acı bir yol dener ve ağabeyisine sevinçle seslenir;

— İşte ölümün eşiğine geldin, sabaha kalmaz düşer parçalanırsın. Böylece ben de amacıma ulaşırım. Ölmeden sana şunu söyleyeyim. Senin eşinle uzun zamandır ilişkimiz var,

çocuklarının babaları sen değilsin, benim. Sen bu gece öleceksin ve biz rahatlıkla yaşam süreceğiz, der...

Ağabey öfkeden ve kinden gözlerini açar. Öc almak isteği ile yanar tutuşur. Soğukla, uykuyla ve yorgunlukla inatla savaşıp sabahlamağa çabalar. Gün ışıyınca kayanın doruğundan aşağıya inmeyi başarır. Kardeşinin bir şeyler söylemesine ve durumu açıklamasına fırsat vermeden canavarca saldırıp oracıkta öldürür, ölüsünü uçuruma atar.

Katil ağabey sessizce köye, evine döner. Rengi ve davranışları bozuktur. Niyeti kötüdür. Bundan kuşkuya düşen anne, kardeşinin akibetini sorar yanıt alamayınca üzerine atılıp ısrarla yine sorar. Katil oğul bütün olan biteni anlatır, onu öldürdüğünü söyler. Anne bu trajik haberden çılgına döner ve;

— Vah benim çileli başım. Kardeşin seni kayanın başında öfkelendirip uykunu dağıtmak dinç tutmak için çareler düşünmüş. İyi kalpli kardeşinin mükâfatı ölüm mü idi? Vah akılsız oğlum, vah ocağımı söndüren oğlum vah, diye sızlanır. Gerçeği anlayan ve sonsuz acı duyan suçlu ağabey hiç zaman yitirmeden yine o korkunç kayalıkların bulunduğu yere koşar, kendini tepeden aşağıya atıp kardeşinin ölüsü yanında paramparça olur.

Bu trajik olaydan şu türkü doğar:

Koro : O, a...
Radro, varadari
Solo : Radro varadari
Varaida, sivarayda ho
Varayda, varay o.
Ho, radro, varadari...
Koro : He, o vay kara talihlim
Kayalarda asılı kalan bahtsız
Benim sevincimdir senin bu halin
Solo : Vaşe, hoze o,
Koro : Onu düşünmeye zorladım
Uyuklamasın diye
Kardeşimin kurtulmasını istedim
Kayalarda asılı kalan kardeşimin.
Tüm gece boyunca şarkılar söyledim ona
Fakat o gerçeği anlıyamadı
Ve işte kardeşini öldürdü, uçuruma attı.
Solo : Ho, radro varadari
Koro : Ho, ho rayda ho
Varaida, sivarayda o,
Varayda varadi...

BİR İŞ VE DANS TÜRKÜSÜ

(Aca yazku arkuaşaga aşa)

Bu Abhaz türküsünde çağdaş Abhaz gençliğinin gücü, enerjisi ve işseverlik vasfı işleniyor. O Abhaz gençliği ki çalışmakta olduğu kadar eğlenmekle de ününü duyurmuştur çevreye. Bu türkü de, eski Abhaz türkülerini karakterize eden zengin melodik ve armonik varyantlarla kendini gösterir.

Gençlik bizim geleceğimizdir
Bizim gücümüze güç katar o
Cesaretle sarılın birlikte işe
Sevinçle varın işe üzerine...
Gençlik bizim evrimimizdir
Haydi eğlenceye, oyun kurulsun
Birlikte el çırpın tempo tutun
Çılgınca el çırpıp dans edin haydi...

Haberler

SAKİNPORMİ'DEN (GÜRCÜSTAN HABER AJANSI)

Çeviren : Ş. Tevzadze

TBİLİSİ'DE DEPREM

2.1.1978 saat 10.31 de Tbilisi'nin 60 km güney batısında Dmani Tsalkuri bucakları arasında deprem olmuş ve can kaybı olmamıştır. Pekçok ev yıkılmış ve milyonlarca Manetlik (Gürcüstanda para birimi) maddi zarar olmuştur.

ZURAB SOTKİLAVA'NIN BAŞARISI

Sovyetler Birliği'nin dünyaca ünlü Bolşoy tiyatrosunda «Othello» rolünü oynayan, Gürcüstan halk artisti ünvanına sahip genç sanatçı Zurab Sotkilava (Laz) rolünü büyük bir başarıyla oynamaktadır.

GENÇ KOMPOZİTÖRLER YARIŞMASI

Büyük Ekim Devriminin 60'cı yıldönümü nedeniyle, Sovyetler Birliği genç kompozitörleri arasında bir yarışma düzenlenmiştir. Gürcüstan bu yarışmaya 6 genç kompozitörü ile katılmış ve bunlardan 5'i ödül ve başarı diplomaları kazanmışlardır.

Birincilik ödülünü Tbilisi Konservatuarı 5. sınıfı öğrencisi Revaz Çitaşvili'nin, Gürcü folklörunden esinlenerek beste-

lediği «Nartauli» (Violin-Cello) isimli bestesiyle kazanmıştır. İkincilik ödülü ise aynı konservetuarın ikinci sınıf öğrencisi Marine Nikuradze'nin bestelediği «Megruli Simğerebi» (Laz Şarkıları) isimli bestesiyle kazanmıştır. Üçüncülüğü ise yine aynı konservatuarı. son sınıf öğrencisi Merab Merabişvili'nin bestelediği «Mtis Simğerebi» isimli bestesiyle kazanmıştır.

Başarı diplomaları ise Konservatuarın 6. sınıf öğrencisi Rusudan Khorava (Laz) ile 5. sınıf öğrencisi Cumber Keçakmadze kazanmışlardır. Jüri heyeti, böyle başarılı talebeler yetiştirdikleri için konservatuar yöneticilerine kutlama telgrafı göndermiştir.

AMERİKA'DA BAŞARI

ABD'nin Texas eyaletinin Port-Wert şehrinde yapılan ve 75 ülkenin piyanistlerinin katıldığı yarışmada Gürcü piyanist Lekso Toradze ikinci olmuş ve Gümüş madalya kazanmıştır. Moskova Konservatuarı'nın bu 25 yaşındaki genç öğrencisi, 26 Eylül 1977 de kazandığı bu madalya ile gelecek için başarı umutları vermektedir.

KAPLAN POSTU ŞÖVALYE'NİN YENİ İNGİLİZCE ÇEVRİSİ

Büyük Gürcü şairi Şota Rustaveli'nin 12 ci yüzyılda yazdığı Vepkhistkaosani (Kaplan Postlu Şövalye) eseri UNESCO Edebi Eserler Sergisinde Nev-York'ta basıldı. Kartvelolog Robert Stevenson'un yaptığı bu yeni İngilizce çeviri geçen sonbaharda basılmıştır.

GÜRCÜSTAN DENİZ YOLLARINA YENİ BİR GEMİ DAHA KATILDI

Bundan onbir yıl önce kurulan Gürcüstan Deniz Yollarına 179 m. uzunluğunda ve 25 metre genişliğinde 25.000 tonluk «General Merkviladze» gemisi katılmıştır.

Gemi, Soyetler Birliği Kahramanı ve Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşındaki hava generali Gari Merkviladze'nin ismini taşımaktadır. Gürcüstan Deniz Yolları, bu başarılı hemşehrisinin adını bu yeni gemiye vermiştir. Generalin oğlu Otar Merkviladze gemide üçüncü kaptan olarak çalışmaktadır.

GÜRCÜ EDEBİYATINA YURT DIŞINDA İLGİ ARTMAKTA

Son üç yıl içinde 200 den fazla edebi eser yurt dışında yayınlanmıştır. Bunlardan Yugoslavya'da Gürcü Şiirleri Antolojisi ve Gürcü Halk Masalları, Çekoslavakya'da M. Cavkhişvili, K. Lorkipanidze ve G. Gegeşidze'nin eserleri yayınlanmıştır. Bu yıl içinde ise İspanya ve İsveç'te G. Gegeşidze ve Guram Reçeulişvili'nin eserleri yayınlanacaktır.

«DON KİŞOT FİLMİ»

Bu yıl sonunda çekimine başlanacak olan İspanya - Sovyetler Birliği ortak yapımı «Don Kişot» filminin rejisörlüğünü büyük Gürcü Rejisörü Rezo Çkheidze yapacaktır. Yedi seri halinde Sovyetler'de ve İspanya'da renkli olarak çekilecek televizyon filminin ön çalışmalarını yapmak için Rezo Çkheidze İspanya'ya gitmiştir.

BRÜKSEL'RE SERGİ

Belçika'nın başkenti Brüksel'de 10 gün süren (2.3 - 13.3. 1978) bir Gürcü sanaat sergisi açıldı. Sergide seramik sanaatı örnekleri, metal dövme sonatı ve el işleri örnekleri gösterilmiştir.

Sergide İrakli Oçiauri, K. Guruli ve G. Babaşvili gibi Sovyetler Birliği sanat ödülü kazanmış sanatçıların eserleri yer almıştır. Sergi Belçika'da büyük bir ilgiyle izlenmiştir.

GÜRCÜ FİLMİNİN BAŞARISI

Mart ayının ilk haftasında sona eren 18. Uluslararası Monte Karlo Televizyon Filmleri Festivalin'de gösterilen Gürcü Filmi «Kavkasiis Tkve» — (Kafkasyanın Tutsağı) büyük jüri ödülünü kazanmıştır Festivalde 25 ülkenin televizyon film leri katılmıştır. Filmin rejisörü Giorgi Kalantozişvili'ye her taraftan başarı telgrafları yağmaktadır.

KAFKASYA'NIN KARDEŞ HALKLARINDAN HABERLER

APKHAZİA ÖZERK CUMHURİYETİ

Apkhazya bugün Gürcüstan'ın ve bütün Sovyetler Birliğinin en önemli turist cennetlerinden biri halinde gelmiştir. Sadece Sovyetler Birliği dahilinden Apkhazya'ya yılda 1,5 milyon turist gitmektedir. Dünyanın her yerinden Apkhazya'ya giden turistler orada Abkhaz ve Gürcü konukseverliği ile karşılanıp memnun edilmektedir.

Apkhazya turizmden başka, çay plantasyonlarının, narenciye ağaçlarının, geniş mısır tarlalarının, üzüm bağlarının, meyve bahçelerinin, herçeşit sebze ve hafif endüstri mamüllerinin merkezidir.

DAĞISTAN ÖZERK CUMHURİYETİ

Dağıstan'ın alanı 50.000 km^2 nüfusu 1,5 milyondur. Burada 33 değişik Halk yaşar. Dil bilginleri ve Sosyoloğların çok uğradığı bir ülke. Zengin doğal kaynakları var. Çeşitli madenler işlenmekte. Yüksek dağlardan akan akarsular tabii bir enerji deposu. Yüksek yaylalar hayvancılık için çok elverişli. Sadece ovalarda değil köylerde dahi endüstri merkezleri var. Ve çeşitli endüstri mamülleri imal ediliyor, bunlar yurt içine ve yurt dışına gönderilir. Ayrıca Dağıstan'da bugün metal işlemeciliği de ileri düzeyde bulunmaktadır.

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ

Azeri - Gürcü edebiyatı hakkında pek çok eserler yayınlanmaktadır. Azerbaycanda haftalık olarak çıkan ve Azeri Yazarlar Birliğinin yayın organı «Adabiat ve İncesenet» dergisinin son sayısı tamamen Gürcü Edebiyatına ayrılmıştır. Yazarlar Birliği Başkanı ve Sosyalist Emekçi ödülü sahibi Grigol Abaşidze, Gürcü şairi Sandro Euli yazar Revaz İnanişvili ve yazar Medea Kakhidze'nin yazıları ve eserlerine geniş yer verilmiştir dergide.

ERMENİSTAN CUMHURİYETİ

1930 yılına kadar hiç bir şeyi olmayan Ermenistan'ın bugün çok gelişmiş bir endüstrisi vardır, Sovyetler Birliğinin Atelye Tezgâhları imalinde üçüncü sıraya almıştır. Bugün Ermenistan kendi ihtiyaçlarını karşıladığı gibi diğer Sovyet Cumhuriyetlerine de atölye tezgâhları ihraç etmektedir. Bundan başka B. Almanya, İngiltere, Fransa ve ABD gibi gelişmiş kapitalist ülkelere dahi Ermeni tezgâhları ihraç edilmektedir.

TÜRKİYE'DE ÖNEMLİ BİR GELİŞİM
DEMOKRATİK EĞİTİM KURULTAYI

TÖB-DER'in düzenlediği Demokratik Eğitim Kurultayı 4-11 Şubat 1978 tarihlerinde Ankara'da yapılmış ve önemli kararlar alınmıştır. Kurultaya 15 milyon üyeli Dünya Öğretmen Sendikaları Federasyonu (FISE) genel başkanı Daniel Retureau ve diğer demokratik örgütlerin temsilcileri katılmışlardır.

«Tüm emekçi sınıf ve tabakalara eğitimi görme olanakları sağlanmadıkça, ezilen halkın demokratik özlemleri, dili ve kültürür üzerindeki Irkçı-Şoven ve Asimilâsyoncu politika ve uygulamalara son verilmedikçe, üretim güçlerinin özgürce gelişimini sağlayan, gerçekten demokratik bir toplumdan ve eğitimden söz edilemez.»

«C — Türkiye'nin de altına imza koyduğu İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ, Avrupa İnsan Haklarını Koruma Sözleşmesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Sonuç Belgesi gereklerine uygun olarak insan hak ve özgürlükleri, halkların haklarının eşitliği ve kendi geleceklerini tayin ilkesi doğrultusunda herkese kendi anadilinde öğrenim yapma hakkının tanınmasına;

«D — İlköğretimin her alanda görüldüğü gibi, özellikle Yatılı Bölge Okulları aracılığıyla sürdürülmekte olan, emekçi halk çocuklarını, kendi ulusal ve toplumsal değerlerine yabancılaştırmayı ve boyun eğdirip dirençsiz bırakmayı amaçlıyan eğitime son verilmesini, tüm ilköğretim demokratik bir öz ve işlerliğe kavuşturulmasını» v.b. kararlar alınmıştır.

spor

1977 yılı
Sovyetler Birliği Yılın Futbolcusu
Davit KİPİANİ

İsveç'in ikinci büyük gazetesi «Svenska Dagbladet» te 13/3/1978 tarihinde Axel Orntein imzasıyla yayımlanan «Gürcü Satranç Şampiyonları» başlıklı yazısını okuyucularımıza sunuyoruz.

Çev : Ş. Tevzadze

17 yaşındaki Maia Çiburdanidze dünya şampiyonluğu aday maçını kazandı ve sonbaharda kendisinden 10 yıl yaşlı hemşerisi Nona Gaprindaşvili ile karşılaşacak. Aynı yerden gelen kızların sık, sık başarı kazanmasının nedenini insan merak ediyor. Bunu bize kim açıklayabilir? İsveç'te hepimizin tanıdığı Gürcü asıllı biri var. Bu İsveç'in satranç Gideon ödülünü kazanan, Gürcüstan doğumlu, bizim uluslararası şampiyonumuz Konstantin (Kote) Kaişauri'dir. Bu harikulâde Gürcü kızları hakkında ondan dileyelim:

Satranç başarı listesi Maia ile biraz daha uzadı. Onun kısa ve çok parlak kariyerleri var: 13 yaşında iken Milletlerarası Şampiyonluğu kazanan yegâne kimse. Bu şampiyonluğu Romanyanın Brasov şehrinde 3 puanlık bir farkla kazandı. Kendisi üç defa Sovyetler Birliği Şampiyonasına katılmış ve son kazandığı zafer hepsinden üstündü. Son yapılan Uluslararası Kadınlar Satranç Şampiyonası aday maçında hemşerisi Nana Aleksandria (Laz) yı 5,5 - 5,5, Rus Elena Açmulovskaya'yı 6,5 - 5,5 ve final maçında ise İsrailli Alla Kuşnir'i 7,5 - 6,5 yenerek aday maçını kazanmıştır..

Nona Gaprindaşvili ise 21 yaşındaki iken Dünya Kadınlar Arası Satranç Şampiyonu olmuş ve halende şampiyonluğu elinde tutmaktadır. Nona şampiyonluk tacını 4 defa korumuş, pekçok uluslararası şampiyonalarda başarı kazanmış (bazılarında % 100 olarak), pek çok erkek satranç şampiyonlarını yenmiş ve geçen yıl ABD'nin Lone Pine şehrinde yapılan erkekler arası satranç şampiyonasında «Erkek Satranç Ustası» ödülünü kazanmıştır.

3 defa Sovyetler Birliği Şampiyonu olan Nana Aleksandria, ilk şampiyonluğu 17 yaşında iken kazanmıştır. 1975 yılında yapılan Uluslararası Satranç Turnuvasında hemşehrisi Nona Gaprindaşvili'ye karşı başarılı bir oyun çıkarmıştı. Bu iki Gürcü kızının Dünya Şampiyonluğu için birbirleriyle karşılaşmaları, büyük satranç ustası ve bunların öğretmeni Vakhtang Karseladze'nin eski bir arzusuydu. Maalesef bu arzusu kendisi öldükten birkaç yıl sonra gerçekleşti. Halen bu büyük usta adına turnovalar düzenlenmektedir.

Dünya şampiyonu Nona'nın haricinde bütün seçkin oyuncuların katıldığı ve Aralık ayında sona eren son Sovyetler Birliği Şampiyonasında 3 Gürcü kızı bütün madalyaları kazan-

mışlardır. O zaman 16 yaşındaki Maia Çiburdanidze birinci, Nona İoseliani ve Nana Aleksandria ise ikinci ve üçüncülük kazanmışlardır. Bu şampiyonaya Gürcüstan 18 oyuncu ile katılmıştı. Daha sonra Nana İoseliani (16 yaş) Yogoslavya'nın Kikinda kentine gitmiş ve orada büyük bir başarıyla Avrupa Kupasını kazanmıştır.

Bunların arkasında ise Nino Gurieli gibi 16 yaşında iken dünyanın üç satranç ustasını yenen genç kuşaklar yetişmektedir.

79 000 kilometre karelik küçük bir ülkede 5 milyon insan yaşar. Bu küçük ülke kızlarının satrançtaki başarılarının sırrı nedir?

Bunun cevabını kadının tarih boyunca toplumdaki yeri ve ülkenin satranç tarihi verecektir. 7. yüzyılda satrancın ülkeye girişinden itibaren bu oyun kadın ve erkekler arasında oynanmağa başlanmıştı. Bu arada şunu söyleyeyim ki, yüzyılımızın başlangıcına kadar evlenen bir kıza düğün hediyesi olarak satranç verilirdi ve onun da oyunu bilmesi gerekirdi. Bugün Gürcü televizyonunda satranç dersleri verilmekte, kitaplar yazılmakta ve basında satranç turnovalarına geniş yer verilmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da pek çok çocuk satranç kurslarına katılmaktadır, katılamayanlar ise meşhur ablalarının izinde gidebilmek için sırasını beklemektedir.

Dünya Şampiyonu Nona'ya göre Gürcü kızlarının bu büyük başarılarının nedeni: «Gürcülerin yüksek bir karaktere ve sorumluluk duygusuna sahip olmalarıdır.» Bu duygular, yüzyıllar boyunca ülkenin düşmanlar tarafından saldırılara uğraması sırasında kadının, erkeğin mücadelesine ortak oluşu sonucu oluşmuştur. Kadın çoğu zaman çocuğunu babasız büyütmüştür. Gürcü dilinde bir çok bileşik kelimede anne deyimi geçmektedir. Başkent «Anaşehir» (Dedakalaki), önemli fikre «Anafikir» (Dedaazri), yeryüzüne «Anatoprak» (Dedamısta) denmektedir Gürcücede. Tarihte bir çok ünlü kadınlar vardır. Bunlardan ençok tanınanı Kıraliçe Tamar'dır. Hükümranlığı sırasında (11. yüzyılın sonu) Gürcüstan kültürel, ekonomik ve askeri yönden altın devrini yaşamıştır. Ciddiyeti utangaçlıkla karıştırılmamalıdır. Müzik ve halk dansı Gürcüstan'da günlük bir olaydır.

Bugünün Gürcü kadınının yüksek karakteri ve sorumluluk suygusu, şövalye ve şair ruhlu Gürcü erkeğinin ona gösterdiği saygıyla daha da sağlamlaşmıştır. Kadın evde ve işyerinde erkekle eşittir. Bir örnek: Tbilisi Satranç Sarayının müdürü bir kadındır. Görülüyor ki, sonbaharda yapılacak Dünya

Satranç şampiyonluğu tacı için Gürcü kızlarının kendi aralarında mücadele etmeleri şaşılacak bir olay değildir.

YILIN EN İYİ SPORCUSU

Tbilisi Dinamo futbol takımı oyuncusu Davit Kipiani geçen yılın en iyi sporcusu seçildi Sovyetler Birliğinde. 1976 yılında ise Sovyetler Birliği ikincisiydi aynı sporcu.

1980 MOSKOVA OLİMPİYATLARINA HAZIRLIK

13 yaşındaki Hatuna Nanişvili, 1980 yılında Sovyetler Birliğini olimpiyatlarda temsil edecek olan kadınlar jimnastik takımına alınmış ve hazırlık çalışmalarına başlamıştır.

ULUSLARARASI SERBEST GÜREŞ ŞAMPİYONASI

XVII. Uluslararası Serbest Güreş Şampiyonası 27 - 29 Ocak tarihlerinde başkent Tbilisi'de olmuş ve 11 ülkeden 181 güreşçi şampiyonaya katılmıştır. Evsahibi Gürcüstan 20 güreşçisiyle katılmış, Dünya ve Olimpiyat şampiyonu Levan Tediaşvili (100 kg) birinci, 90 kiloda Vlademir Marşania (Laz) ikinci ve gene 100 kiloda Raş Khutaba (Abkhaz) ikinci olmuşlardır.

JUDODA BAŞARI

Tbiliside 12 - 15 Şubat tarihleri arasında yapılan Uluslararası Judo Şampiyonasında Gürcüstan takımından B. Beridze ikinci, C. Nijaradze üçüncü olmuştur.

Gürcüstan Judo Takımı karşılaşmada toplam olarak 2 altın, 1 gümüş ve bronz madalya almıştır. Sovyetler Birliği takımı ise 3 altın, 5 gümüş ve 7 bronz madalya almışlardır.

SUTOPU KARŞILAŞMASI

Sovyetler Birliği Kahramanı Tümgeneral Gari Markviladze adına düzenlenen birinci Sovyetler Birliği Sutopu Şampiyonası 13. 2. 1978 de bitmiş ve Tbilisi takımı 8 puanla birinci olmuş ve Gari Markviladze ödülünü kazanmıştır. 6 puanla ikinciliği Bakü takımı ve 4 puanla üçüncülüğü ise Kharkov takımı kazanmıştır.

YÜZME ŞAMPİYONASI

Gürcüstan Yüzme Şampiyonası Şubatın son haftasında son bulmuştur. Şampiyonaya Apkhazia, Acara, Kutaisi ve Tbilisi'den yüzücüler katılmıştır. Başkentli 13 yaşındaki küçük bir kız çocuğu İnga Azmaiparaşvili 200 metrede Gürcüstan birincisi olmuştur.

BOKS

6 Mart günü Tbilisi'de son bulan ve bir hafta süren 44 cü Sovyetler Birliği Boks Şampiyonasında 20 yaşındaki genç boksör AmiranHizanişvili (54 kg) Sovyetler Birliği Şampiyonu oldu ve altın madalya kazandı. Geçen yılki şampiyonada Amiran bronz madalya kazanmıştı. Davit Kvachadze ise (81 kg) gümüş madalya kazandı. Bronz madalyayı 71 kiloda M. Taktakişvili kazanmıştır.

Satranç ustaları

M.Çiburdanidze N.İoseliani N.Aleksandria N.Gaprindaşvili

74

GÜRCÜ YEMEKLERİ

Çev.: Ş. TEVZADZE

HİNKALİ

Gerekli malzeme :

Hamur	:	bir kilogram
Dana kıyması	:	300 gram
Koyun kıyması	:	200 gram
Soğan	:	200 gram
Karabiber	:	bir çay kaşığı
Tuz	:	kararınca

Hamuru masa üzerinde yassılaştırın. Bir su bardağının ağzı ile eşit yuvarlak parçalara ayırın. Bu hamurları yaklaşık üç milimetre kalınlığında açın. Dana kıyması ile koyun kıymasına, karabiber ve tuz katarak iyice yoğurun. Sonra bundan 1—2 çorba kaşığı miktarında alarak yuvarlak yufkaların üzerine koyun. Şekilde görüldüğü gibi hamuru yanlardan kaldırarak çözülmeyecek biçimde çevirip tepesini kapatınız. Tümünü birden içinde kaynar su bulunan tencereye boşaltın. Dibe çöken hinkaller bir süre kaynayınca su yüzüne çıkmağa başlar. Artık pişmiştir. Konuklarınıza sıcak olarak kotarınız. Hinkal'in içindeki suyun dökülerek ziyan olmaması ve üstünüze sıçramaması için elle tutularak yenmesi gerektiğini hatırlatmak isteriz. Afiyet olsun.

YİTİRDİKLERİMİZ

Gürcüstan Ruhani Lideri Katalikos Patriark Davit V öldü. 1903 yılında doğan Patriark 9 Kasım 1977 tarihinde hayata gözlerini yumdu.

1972 yılına kadar çeşitli dini görevlerde bulunan Davit V, 1 Temmuzda toplanan Gürcüstan Kiliseleri Dini Meclisi, onu bağımsız Gürcü kilisesinin ruhani lideri olarak seçmişti.

Gürcüstanı temsilen pek çok defa Dünya Kiliseler Birliğinin Barış Konseyi toplantılarına katılmıştı. 15 Kasım'da toprağa verilen Patriark Davit V in cenaze törenine Vatikan, Yunanistan, Bulgaristan ve Rusya kilise temsilcileri katılmışlardır.

23 Aralıkta toplanan Gürcüstan Kiliseleri Dini Meclisi ölen Patriark'ın yerine İlia II (İrakli Şiolaşvili) seçmiştir.

İlia 1933 yılında Orconikidze şehrinde doğmuş ve liseyi bitirdikten sonra 1960 yılında Moskova İlâhiyat Fakültesini bitirmiştir. Bitirme tezi olarak «Atoni ve İveri Manastıraları Tarihi» ni yazmıştır. Gürcüce ve Rusça'dan başka İngilizce, Almanca bilmekteydi.

BÜYÜK BİLİM ADAMI İLİA VEKUA ÖLDÜ

2 Aralık 1977 günü Sovyetler Birliği ve Gürcüstan İlimler Akademisi üyesi İlia Vekua öldü.

23 Nisan 1907 de Gürcüstanın Şeşeleti köyünde doğan İlia, Tbilisi Üniversitesinin Fizik ve Matematik bölümünü bitirmişti.

Dünya Matematik İlminde «Özel Türev Denklemleri Teorisi» ile geometri ve elastikiyet konularına yepyeni bir yön vermiştir. Bundan başka «Eliptik Denklem Analizi Teorisi» ile de ün salmıştır.

Matematik ve mekanik konularında dünyaca meşhur çalışmalarından dolayı, 1946 yılında Sovyetler Birliği İlimler Akademisine seçilmişti. Dünyanın sayılı bilim merkezlerinin de üyesiydi. Ayrıca Gürcüstan İlimler Akademisinin Müdürü olarak birçok genç bilim adamı yetiştirmiştir.

Ölüm ilanı, Sovyetlerin bütün gazetelerinde Sovyetler Birliği Başkanı Leonid Brejnev ve diğer hükümet üyelerinin imzasıyla yayınlanmıştır. Bütün dünya bilim merkezlerinden Gürcüstan İlimler Akademisine sayısız başsağlığı telgrafları gönderilmiştir.

CEMAL BAŞARAN ANTİKAŞVİLİ

A. Özkan MELAŞVİLİ

1913 yılında Manyas'ın Cumhuriyet köyünde doğdu. 1934 te Balıkesir Lisesinden, 1938 de Mülkiyeden (Siyasal Bilgiler Fakültesi) mezun oldu. Mezuniyetinin ardından Maliye Bakanlığı Stajyer Maiyet Memurluğu Sındırgı, Şirvan, Devrek, Emet, Ulukışla, Civanbeyli, Vize, Lüleburgaz kaymakamı, Ankara belediye Zat işleri Müdürü, Kırklareli Hukuk İşleri Müdürü ve son olarak da Bursa Hukuk İşleri Müdürü olarak görev yaptı. Son görevi sırasında 25 Temmuz 1969 da, kalp sektesinden hayata gözlerini yumarak rahmetlik oldu. Babası İsmail Antikaşvili idi. Antikaşvili soyu çok eski ve soylu bir Gürcü familyasıdır. Butün Cumhuriyet köyü sakinleri 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından sonra Artvin, Murgul'un Gevli köyüne göç etmişlerdir.

Değerli büyüğümüz son derece munis, iyiliksever, cömert, barışsever, mütevazi, konuksever bir karaktere sahipti. Annesine aşırı saygısı ve düşkünlüğü vardı. Ana-oğul çok mutlu ve uyumlu bir yaşam sürüyorlardı birlikte. Bu düzen bozulabilir olasılığına karşı onu evlendirmeğe ikna edemedik. Ölümünden kısa bir süre sonra annesi Asiye Başaran da rahmetlik olmakta gecikmedi. Mezarları çok sevdiği köyünde bulunmaktadır.

Köyüne çok bağlıydı. Orada geçirdigi çocukluk ve gençlik anılarını anlatır. Gürcü hemşehrilerine. Bayram eğlenceleri, imece ve düğünlerde söylenen Gürcü şarkı ve şiirleri okurdu. Özel söyleşilerinden birkaçını sunuyoruz :

Pencereden şamogigde,
Kevi santeliyani,
Sapekro ram dangriye,
Çemi gartuliyani,
Çem nenes meti ukvars,
Tkveni mortuliyani.

Rahmetli büyüğümüz iyi Gürcüce bilirdi. Okuma yazma da öğrenmişti. Büyük Gürcü Leksikologu Çubinaşvili'nın büyük boy Gürcüce-Fransızca-Arapça sözlüğü vardı kitaplığında. Bu eski baskı ve değerli kitabı, daha iyi korunur ve yararlanılır düşüncesiyle İstanbul Gürcü Katolik Kilisesine hediye etmiştir.

Bir ziyaretine gidişimizde, elinde yeşil soğan ile ekmek yerken görmüştük. Köy özlemini gidermek, orada geçirdiği mutlu anları yaşamak için dağda bir subaşında yer gibi yeşil soğanı katlayarak ekmeğine katık yapıyordu. Buna tanık olunca annesi mahçup olmuştu. Ama Cemal ağabey oralı olmayıp gayet mutlu ve de neşeli yutuyordu lokmalarını. Buyur edince çoban sofrasına, ben de sevinçle katılmıştım, onu saygıyla anarız.

LAMPARADZE
KAMİL ALTAN

A. Özkan MELAŞVİLİ

1913 te İnegölün Muratbey köyünde doğdu. Dededi 1977 - 78 Osmanlı Rus savaşından sonra Batumun Çakvi köyünden, öbür akraba köylülerle birlikte göç etmişti. Babası Şirin Lamparadze çok konuksever bir zattı.

İnegölde İdadi tahsilini yaptıktan kısa bir süre sonra harf devrimi yapılmış, Yeni yazıyı öğrenmekte gecikmeyen merhum Kamil Altan İlkokul öğretmeni oldu. Daha sonra sıra ile Toprak Mahsulleri Ofisi Ambar Şefliği, Ziraat Bankası Memurluğu ve Savcılık Katipliği görevlerini başarıyla yaptı. Son görevi sırasında 30 Aralık 1970 yılında hayata gözlerini yumdu. Mezarı İnegölde bulunmaktadır. Üç oğlu, dört kızı olmak üzere yedi çocuğu bulunmaktadır. Anadili Gürcüce ve Türkçeden gayri özel çabasıyla Fransızca ve Arapça öğrenmişti. Sayın büyüğümüz son derece kibar, hadirşinas, iyiliksever, konuksever, nüktedan ve mütevazi idi. Gürcüce şarkılar söyler, iyi mızıka çalar, ve milli oyunlar oynar-

dı. Gürcü tarihi ve edebiyatını iyi bilir anavatandaki akrabalarıyla Gürcüce yazışırdı. Kitaplığının büyük bir bölümünü gürcü edebi ve tarihi yapıtları işgal ediyordu. Hemşehrilerine çok düşkün olup, her zaman onların yardımlarına koşardı. İnegöl Hayriye Köyü Kalkınma Kooperatifi üyelerinin Almanya'ya gönderilmesi sırasında onun yardımı ve fedakarlığının unutulmasına olanak yoktur. Merhum Anavatanı Gürcüstanı ziyaret etmek emelindeydi. Fakat maalesef ömrü vefa etmedi.

Saygıyla anıyoruz

Aramıza katılanlar :

1 — Vaja Olgun Tavadidze, 11 Ekim 1964, Sinop — Lala köyü

2 — Seza Olgun Tavadidze 15 Mart 1967 Sinop Lala Köyü

3 — Nino Çetinkaya Hemşiyaşvili, 5 Eylül 1970 Adapazarı

4 — Nona A. Tevzadze, 1 Şubat 1976 Stockholm — İsveç

5 — Manuçar Çetinkaya Hemşiyaşvili, 11 Mart 1977, Almanya

6 — Gulnara Uzun Gamişidze, 15 Kasım 1977 İzmit

7 — Arsena Topaloğlu, 15 Kasım 1977, Bursa

8 — Gulnara Sargın Salihaşvili, 25 Ocak 1978, İnegöl Hayriye köyü

9 — Gulçina Erdem Cinçaradze, 10 Mart 1978, Bursa

GÜRCÜ ADLARI

Okuyucu mektuplarından anlaşıldığına göre, son zamanlarda doğan çocuklarına Gürcü adı takmak isteyenler çoğalmaya başlamıştır. Bazı hemşehrilerimiz de eski adlarını atarak yeni ad almaktadırlar. Bundan dolayı birinci sayımızda yayınlanan isim listesini yeniden vermek gereğini duyuyoruz. Gürcü adı takmak için bizden ad isteyen sayın okuyucularımız cevabımızı beklemeden lütfen kendileri seçsinler.

Erkek Adları		Kadın Adları	
Abison	İverya	Anano	Liya
Abesalom	Kazbeg	Asmat	Magdan
Amiran	Koba	Asmati	Magdana
Anzor	Laşa	Aşekali	Manana
Armaz	Leksa	Bedisa	Maryam
Arsen	Lekso	Gogola	Maradi
Arsena	Levan	Gogona	Mariyani
Arçil	Loma	Guli	Marina
Avtandil	Lomisa	Guliko	Marine
Bagrat	Mahar	Gulisa	Mariko
Beglar	Malhaz	Gulçina	Maro
Bejan	Mamiya	Gulo	Mzekali
Berdiya	Mamuka	Gultamze	Mzekala
Garsevan	Manuçar	Guguli	Mziya
Gogi	Merab	Gulnara	Mziyula
Gedevan	Meran	Gürcü	Nina
Gurgen	Mindiya	Giyuli	Nino
Gela	Miriyan	Dali	Nestani
Givi	Muhran	Darecan	Natela
Goça	Murman	Darecani	Rusudan
Guram	Nodar	Dedisa	Sulisa
Data	Nugzar	Dila	Şuşan
Dato	Otar	Dilamze	Şuşanık
Darispan	Onise	Dilavardi	Tamar
Datiko	Parnavaz	Dilisa	Tamari
Daryal	Ramaz	Elisa	Tamro
Elgüca	Rodam	İrma	Tamara
Eldar	Ramin	İyamze	Tina
Elizbar	Şalva	İya	Tinatin
Emzar	Şota	Jujuna	Tiniko
İber	Tamaz	Lali	Tovliya
İliya	Vaja	Lamaro	Vardo
İberya	Vahtang	Lamaza	Vardisa
İver	Zurab	Lamazi	Zaira

GÜRCÜSTAN İLE İLGİLİ YAYINLAR

ESERİN ADI :	YAZARI	Fiyatı	İsteme Adresi
GÜRCÜSTAN Tarih, Edebiyat	A. Ö. Melaşvili	20 TL.	P. K. 199 Bursa
ELGUCA Roman (Çeviri)	A. Kazbeği	12.5 TL.	P. K. 199 Bursa
SÖNMEYEN OCAK Roman (Çeviri)	Y. Pağava	20 TL.	P. K. 199 Bursa
GÜNEŞİ GÖRÜYORUM Roman (Çeviri)	N. Dumbadze	10 TL.	E Yayınları İstanbul
ALİ ile NİNO Roman (Çeviri)	Kurban Sait	25 TL.	Hürriyet Yayınları İstanbul

ÇIKACAK KİTAPLAR :

Gürcüce Kur'an
Türkçe - Gürcüce sözlük
Didi Mouravi (Roman)
Gürcü Masalları

İ Ç İ N D E K İ L E R

